

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

- KAIP MOKINIUS (NE) MOKYTI PATRIOTIZMO? – **Petras Maksimavičius** 3
- DAUGIAUSIAI MAISTO EIKVOJAME PER ŠVENTES – **Jurgita Stankauskaitė** 19

TIKĖJIMAS

- ATEIK, KŪDIKĖLI JĖZAU... – **Kun. dr. Jaroslav Kalinovskij** 5

ŠVIETIMAS

- LAPKRIČIO 23-IOJI – LIETUVOS KARIUOMENĖS DIENA – „**Aušros**“ **inf.** 6
- LLD SURENGTI KONKURSAI – **LLD inf.** 7
- AKIMIRKOS SU MUZIKA – **Danutė Vitkauskienė** 10

KULTŪROS BARUOSE

- GDANSKO BIOGRAFIJOS 2021 – **Romas Milaševičius** 11
- TEATRŲ POPIETĖ SEINUOSE – **Eugenija Pakutkienė** 12
- SŪDUVOS ATMINTIES BEIEŠKANT – **LLEKD inf.** 14

PAŽINKIME LIETUVĄ

- KELIAUK IR PAŽINK LIETUVĄ – **Lilija Valatkienė** 16

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

- ELEKTRIKAS – **Rokiškėnas** 20
- KUNIGAS JONAS KATILIUS MIC – **Algimantas Katilius** 22

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

- LABAI GERA MOTERIŠKĖ BUVO... – **Rūta Burdinaitė** 24

SKELBIMAI

Viršeliuose:

Liepsnojantis rytas (Valdo Žilionio nuotr.)
Mikalojaus diena Seinų lietuvių „Žiburio“ darželyje (Alicijos Maksimavičienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2021-12-08

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos
rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 8000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Ižengėme į advento laikotarpį su tam tikru nerimu – žiniasklaidoje vis dar girdime apie plintantį Covid-19, keliuose matome daugybę policijos ir pasieniečių automobilių (akivaizdu, kad krizė prie Baltarusijos sienos dar nepasibaigė), o parduotuvėse ar degalinėse gąsdina dar nematytos kainos. Sakoma, kad šiemet infliacija didžiausia nuo daugiau kaip 20 metų. Apie tai, kaip minėjau, ne tik girdime, bet ir patys šitai savo kailiu jaučiame.

Taigi su tokiomis nuotaikomis įžengiame į kalėdinį laikotarpį. Bet sakoma – visados reikia žiūrėti pozityviai, o ne išryškinti negandas. Taigi visoje šitoje blogybių virtinėje, sakyčiau, gera yra tai, kad šiemet, nors ir daug susirgimų, tokio griežto karantino kaip pernai neįvedama. O svarbiausia – mokyklos veikia! Tiesa, atsiranda vienas kitas, kam reikia karantinuotis, ir tada jis porą savaitių dirba iš namų, tačiau vis tiek daugiausiai vyksta kontaktinės pamokos, tiesiogiai bendraujama su mokiniais. Kol kas Lenkija išvengė ir visuomenės suskirstymo į skiepytuosius ir neskiepytuosius, vadinamuosius antivakserius. Lietuvoje, kaip žinome, galimybių paso įvedimas sukėlė labai daug sumaišties ir supriešino visuomenę.

Sunkiui laikotarpiui, ypač kad ir už lango greitai darosi juoda, gera išeiti į žmones, dalyvauti vienam ar kitam renginyje. Jų bent kol kas nestigo. Beje, gruodžio 12 d. Punsko kultūros namuose planuojamas adventinis koncertas. Atrodo, labai įdomus. Tokiais tamsiais vakarais galima ir „Aušrą“ į rankas paimti paskaityti, o sumanius ir parašyti ką nors. Raginu Jus, mieli skaitytojai, tai padaryti. Gražių Jums akimirų su „Aušra“.

Kaip mokinius (ne) mokyti patriotizmo?

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Kai lankiau pagrindinę mokyklą, lenkų kalbos mokytojai klausdavo, ką reiškia būti patriotu. Mokiniai, dažnai besiremami istoriniais įvykiais, vardydavo pavyzdžius. Sakydavo, kad karo ar sukilimo metu reikia ginti savo šalį arba mokėti giedoti himną. Kiti primindavo II pasaulinio karo įvykius ar pasipriešinimą kryžiuočiams. Mokytojai pritarė, tačiau atkreipė dėmesį, kad būti patriotu taip pat reiškia gerai mokytis, rūpintis kalbos taisyklingumu, gerbti kitą žmogų ar padėti senjorams. Sakydavo: nebūtina eiti į karą, pakanka būti geru žmogumi ir mylėti savo šalį, kalbą, tradicijas. Taip buvo mokoma prieš 30 metų, kai lankiau pagrindinę mokyklą. Kaip dabar mokoma patriotizmo, nežinau. Tačiau jaučiu, kad vis dažniau bandoma remtis ideologiniais principais, nekritišku tikrovės aiškinimu ir vis mažiau paliekama vietos laisvoms interpretacijoms.

„Romanas Dmowski – tautos auklėtojas“ (lenk. Roman Dmowski – wychowawcą narodu) – tokiu pavadinimu visos Lenkijos mastu paskelbtas moksleiviams konkursas, kuriuo skatinama domėtis R. Dmowski biografija, darbais ir indėliu siekiant valstybės nepriklausomybės. Mokiniai gali rašyti rašinius arba kita forma pateikti darbus. Konkurso pavadinimo dalis – „tautos auklėtojas“, lyg ir nepaliekia platesnės erdvės interpretacijoms.

Konkurso iniciatoriai pabrėžia, kad nori paskatinti mokinius domėtis šia asmenybe, savarankiškai rinkti

informaciją, nagrinėti istorinius šaltinius, skaityti jau publikuotus tekstus. Vienas iniciatorių – Palenkės vaivadijos vicevaivada Tomašas Madras (Tomasz Madras) tvirtina, kad per istorijos pamokas dažniausiai mokytojas perteikia žinias, o mokiniai tik pasyviai įsisavina informaciją. Konkurso dalyviams pateikta citata, kurią jie turėtų interpretuoti, pristatyti savo įžvalgas ir pan. Ji skamba taip: „Orumo jausmas, kuris draudžia žmogui vogti ar elgetauti, jam taip pat neleidžia naudotis tautiniu gėriu, jeigu nieko iš savęs neatiduoda, nedirba tam, kad jį gausintų ir gintų.“ Galima sakyti, idėja labai kilni ir galėtų būti naudinga, jeigu ne kelios svarbios aplinkybės. Pati svarbiausia, mano manymu, ta, kad dėl R. Dmowski idėjų ir siūlymų, kaip jas įgyvendinti, kuriant tautinę valstybę šiandien, kartais labai aršiai vis dar ginčijasi profesionalūs istorikai. Dažnai nesutaria, ar jo idėjos labiau padėjo atkurti nepriklausomą valstybę, ar dėl radikalumo jos labiau kenkė jaunajai valstybei. Taigi ar šis uždavinys mokiniams nebus pernelyg sudėtingas ir neiškreips jų nuomonės apie to meto sudėtingą valstybės gyvenimo periodą?

Praėjusiais metais rašiau „Aušroje“, kad Varšuvoje pradeda veikti Romano Dmowski ir Ignaco Paderewski (Ignacy Paderewski) vardais pavadin-tas Tautinės minties paveldo institutas. Jo steigimo iniciatoriai – kultūros ir tautinio paveldo ministras prof. P. Glinkis (P. Gliński) bei buvęs Lenkijos senatorius prof. J. Żarynas

HISTORIA MAGISTRA VITAE EST!

Istorija – gyvenimo mokytoja

(J. Žaryn) – pranešė, kad tokiu būdu siekiama įamžinti lenkų tautinį paveldą bei dešinėsios politinės minties istoriją, kuriai pradžia davė du iškilūs lenkai R. Dmovskis ir I. Paderevskis. Pasak jų, tai padės užpildyti Lenkijos istorijoje vis dar esančias „baltas dėmes“. Mat ligi šiol trūko sąžiningos ir argumentais paremtos diskusijos apie tautinės ir katalikiškos pakraipos veikėjų indėlį į Lenkijos valstybingumo atkūrimą. Tai neblogas sumanymas, tačiau vėlgi pabrėšiu – mokslininkams, o ne mokiniams.

R. Dmovskis laikomas pagrindiniu lenkų nacionalizmo ideologu. Šiandien daliai ypač jaunųjų lenkų jo idėjos pasidarė patrauklios. Jie nori, kaip patys argumentuoja, stiprios valstybės ir tautiškai susipratusios, savo nacionalinius interesus ginti gebančios visuomenės. Tai galime rasti R. Dmovskio apmąstymuose. XX a. pradžioje jis kvietė kurti stiprią, savo vidinėmis galiomis pasitikinčią valstybę, kurioje pirmiausia būtų paisyta lenkų interesų.

Ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos historiografijoje R. Dmovskis vertinamas nevienareikšmiai. Daug istorikų jį kaltina nacionalizmo propagavimu, antisemitizmu, siekiu polonizuoti

Lenkijoje gyvenančius kitų tautų atstovus. Reikia pabrėžti, kad R. Dmovskis buvo ne tik aktyvus politikas, bet ir publicistas. Parašė daug programinio pobūdžio dokumentų, straipsnių. Sukūrė tautinės ideologijos Lenkijoje pamatus. Pateisino „tautinį egoizmą“, kuris reiškė savos tautos interesų iškelimą į pirmąją vietą. Pasak jo, taip pat Lenkijos Katalikų bažnyčia turi būti neatsiejama nuo lenkų tautos ir sudaryti vieną ir tą patį tautinį organizmą. Šioje vietoje taip pat kyla nemažai klausimų. Katalikų bažnyčia turi teisę, o kartais ir pareigą angažuotis į tautos gyvenimą, ją stiprinti ir padėti išsaugoti tautinę tapatybę. Tačiau tasai angažavimasis turi būti gerai apgalvotas, kad nuo Bažnyčios reikalų neatstumtų kitataučių, tos pačios šalies ir dažnai to paties tikėjimo gyventojų. Žinome, kad ne visada pavykdavo ir pavyksta to principo laikytis.

R. Dmovskio pavardė gerai žinoma taip pat Lietuvoje. 1917 m. Lozanoje (Šveicarija) įkurtam ir R. Dmovskio vadovaujamam Lenkijos tautiniam komitetui Lietuvos klausimas nebuvo pirmas. Į atsikuriančią Lietuvą buvo žiūrima per Lenkijos ir Rusijos arba Lenkijos ir Vokietijos tarpusavio

santykių prizmę. R. Dmovskis siūlė Anglijos vyriausybei į Lenkijos sudėtį įjungti Kauno, Vilniaus, Gardino gubernijas ir dalį Minsko gubernijos. Maža to, buvo įsitikinęs, kad tik prijungus lietuviškas sritis prie Lenkijos bus galima išsaugoti „lietuvių gentį“ (sąmoningai nevartojo sąvokos „lietuvių tauta“). Viešai argumentavo, jog lietuvių per mažai, kad gebėtų sukurti savarankišką valstybę. Tiesa, R. Dmovskis svarstė galimybę lietuviams suteikti kalbinę ir kultūrinę autonomiją Lenkijos valstybės sudėtyje, tikėdamasis, kaip pats sakė, kad bendra praeitis ir civilizacinis bendrumas, laikui bėgant, švelnins lietuvių priešišumą Lenkijai arba, kitaip sakant, lietuviai nutautės (Engelgard J., Litwa w polityce Komitetu Narodowego Polskiego w latach 1917-1919, „Niepodległość i Pamięć“ 17/1 (31), 57-64, p. 58).

Žinoma, Lietuvos atstovai kategoriškai šiuos pasiūlymus atmetė ir pradėjo intensyvų diplomatinį darbą, stengdamiesi paneigti Lenkijos atstovų argumentus. Vėliau R. Dmovskis apgailestavo, jog „šiaurinėje mūsų rytinės sienos dalyje susikūrė valstybėlė – Lietuvos Respublika. Didžiosios imperijos jos oficialiai nepripažino, tačiau ją parėmė visi tie, kurie priešinosi stiprios ir savarankiškos Lenkijos atkūrimui“ (Ibidem, p. 60).

Lietuvos ir Lenkijos santykiai XX a. pradžioje istorikų darbuose jau neblogai išnagrinėti, tačiau kai kur nuomonės išsiskiria ir vis dar tęsiasi tyrimai, atrandami nauji istorijos šaltiniai, vyksta konferencijos ir seminarai. Tai visai normalus procesas. Mokslininkai pasirenge tokioms diskusijoms, kadangi išmano, kaip dirbti su istorijos šaltiniais, naudoti įvairius tyrimo metodus ir daryti išvadas, kurios priartina prie istorinio proceso kuo tikslesnės rekonstrukcijos. Ar pasiūlymas mokiniams savarankiškai narplioti itin sudėtingo istorijos laikotarpio ideologinius klausimus yra geras sumanymas? Nežinau.

Ateik, Kūdikelė Jėzau...

KUN. DR. JAROSLAV KALINOVSKIJ, SEINŲ KOLEGIALINĖS BAZILIKOS VIKARAS

Mieli, brangūs broliai ir seserys!

Štai ką rašo Kirilas Jeruzalietis, IV a. vyskupas ir teologas, šventasis ir Bažnyčios mokytojas: „Mes skelbiame Kristų, kuris ateis. Nes Jo atėjimas nėra vienas. Taip pat yra antras, kuris bus daug šlovingesnis už pirmąjį. Juk pirmasis buvo užantspaudotas kančia. Antrasis – dieviškos karalystės karūna. <...> Du yra Jo (Kristaus) įžengimai į istoriją. Pirmą kartą atėjo neregimu ir tyliu būdu. Antrą kartą ateis ateityje švytėdamas, prieš visų akis. Per savo pirmąjį atėjimą buvo suvystytas į audeklą ir paguldytas ėdžiose, antrajame apsilvilkęs šviesa tarsi apsiaustu. Pirmajame priėmė kryžių neatmesdamas nešlovės, antrajame žengs palydimas angelų gretų ir bus kupinas šlovės. Todėl neapsiribokime mąstydami tik apie pirmąjį atėjimą, tačiau gyvenkime laukdami antrojo.“

Šie pirmųjų amžių Bažnyčios ganytojo žodžiai gerai išreiškia adventinį nusiteikimą, nors tuo metu Advento tradicija krikščioniškose bendruomenėse dar tik formavosi, kaip ir tai, ką šiandien vadiname Bažnyčios liturginiu kalendoriumi. Yra žinoma, kad Gavėnios ir Velykų tradicijos susiformavo kiek anksčiau, jau III a. Advento, kaip ir daugelio kitų liturginių švenčių ar laikotarpių, istorija šiek tiek vėlyvesnė. Galime prisiminti, kad krikščionių persekiojimai ir neretai gyvenimas pusiau pogrindžio sąlygomis Romos imperijoje pirmais krikščionybės amžiais nebuvo palankus liturgijos vystymuisi, vienijimui ir sklidimui. Tačiau vėliau, nuo IV ir V a., liturginės tradicijos ypatingai sužydėjo ir subrendo.

Adventas (lot. *adventus* – atėjimas), katalikų liturginių metų 4 savaičių laikotarpis prieš Kalėdas, skirtas Jėzaus Kristaus atėjimo – gimimo – laukimui įprasminti. Anksčiau buvo

labiau atgailos, dabar yra susikaupimo ir susitaikymo metas. Pirmasis Advento sekmadienis – bažnytinių metų pradžia. Rengtis Kristaus gimimo – Kalėdų iškilmėms pradėta nuo IV a.: 380 Saragosos (Ispanijoje) sinodas paragino nuo gruodžio 17 iki Epifanijos (Trijų karalių) lankyti bažnyčiose, atlikti atgailą. VI a. Galijoje įvestas pasninkas, VI a. pabaigoje Romoje įsivyravo rengimosi Kalėdoms paprotys. VIII–IX a. atsirado Advento mišios, kurių maldos skirtos laukimui; negiedama *Gloria, Aleliuja*. Auštant laikomi vadinamieji rarotai. Liturgijoje skaitomos pranašystės apie Mesijo atėjimą. Per Liturgines valandas giedamos Vakarinės antifonos (Antifonos O). Atgailą simbolizuoja violetinė liturginių drabužių spalva.

Lotynų kultūrai sukrikščionėjus, „adventus“ taip pat tapo krikščioniško žodyno dalimi, turint galvoje dvigubą Dievo Sūnaus atėjimą, kaip gerai paaikšino šv. Kirilas Jeruzalietis: atsimenant pirmąjį, žmogaus kūne, bei laukiant antrojo, šlovingojo.

Nuo VI a. antrosios pusės liudijimų, pavyzdžiui, liturginiuose manuskriptuose arba išlikusiose homilijose, apie Advento tradicijas ir praktikas krikščionių bendruomenėse vis daugėja, matoma ir jų įvairovė, pavyzdžiui, trukmėje: kai kur Adventas trukdavo ir šešias, ir penkias savaites, kol nusistovėjo keturių savaičių trukmė. Tačiau Milano arkivyskupijoje, kurioje laikomasi vadinamojo Ambraziejaus rito, Advento laikotarpis ir šiandien apima šešis sekmadienius.

Rarotos (lot. *rorate* – rasokite), rartinės Mišios, katalikų liturgijoje – votyvinės šv. Mišios (votyva) Švč. Mergelės Marijos garbei. Švenčiamos Advento šokiadieniais. Pavadinimas kilo iš lot. *Rorate caeli desuper, et nubes pluant iustum* (Rasokite, dangūs, iš aukštybių ir, debesys, išlykite teisumą, Iz 45, 8). Šiais žodžiais pabrėžiamas pasaulio Išganytojo Jėzaus Kristaus atėjimo laukimas. Rarotos švenčiamos rytą, prieš patekant saulei (Seinų bazilikoje 6.30 val.). Dėl to kilo paprotys per jas uždegti papildomą baltą žvakę su mėlynu kaspinėliu, skirtą Švč. Mergelei Marijai, kuri simbolizuoja patekančios saulės – Išganytojo, kaip pasaulio šviesos – atėjimo laukimą. Prieš rarotas giedama giesmė „Rasokite, dangūs“. Spėjama, kad ją parašė Aurelijus Prudencijus Klemensas (348–405). Ją sudaro dialogas tarp nusidėjusios, aimanuojančios ir prašančios panaikinti nuodėmės jungtą tautos ir Dievo, žadančio atsiųsti Gelbėtoją.

Iki Vatikano II susirinkimo (1962–1965) liturginės reformos rarotos buvo švenčiamos tik Advento šeštadieniais, ankstų rytą, kai kuriuose kraštuose – ir šokiadieniais. 1969 m. paskelbus reformuotą Romos mišiolą rarotos pakeistos laisvai pagal tikinčiųjų pamaldumą pasirinkamomis votyvinėmis Mišiomis Švč. Mergelės Marijos garbei. Jos celebruojamos Advento šokiadieniais iki gruodžio 16 d. imtinai. Kai kuriose šalyse (Lenkijoje, Lietuvoje) rarotos kai kuriose bažnyčiose praktikuojamos ir po liturginės reformos.

Naudodamasis proga noriu palinkėti Jums, brangūs skaitytojai, kurie susėsite prie Kūčių stalo ir dalysitės skaniu kalėdaičiu, džiaugsmo ir meilės kupinos širdies. Tegul ateinantys metai būna džiaugsmo, o ne baimės metai.

Lapkričio 23-ioji – Lietuvos kariuomenės diena

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

„AUŠROS“ INF.

Po pernyktės karantinės pertraukos Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje vėl buvo minima Lietuvos kariuomenės diena. Kiek anksčiau prieš tikrąją šventės datą, t. y. lapkričio 18 d., į Seinus atvyko Marijampolės Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bataliono kariai. „Žiburio“ aštuntokai su jais ir mokiniais iš Punsko pagrindinės mokyklos nuvyko į Berznyko ir Seinų kapines pagerbti čia palaidotų Lietuvos savanorių atminimą. Ant

savanorių kapų uždegė žvakeles.

Sugrįžus į mokyklą svečius jų šventės proga pasveikino direktorius Algirdas Vaicekuskas, mokiniai dovanavo jiems dainų ir eilėraščių. Po meno programėlės kariai skyrė laiko moksleiviams, demonstravo kario aprangą ir mantą, vedė mankštą, dažė veidus maskuotės spalvomis, surengė rungtynes ir dalijo suvenyrus. Renginyje dalyvavo visi mokiniai – nuo mažiausiųjų darželinukų iki aštuntokų. Ir visi išėjo kupini išpūdžių.

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

LLD surengti konkursai

LLD INF.

Jau daugelį metų Lenkijos lietuvių draugija (LLD) rūpinasi lietuvių švietimu mūsų krašte. Skatina mokinius domėtis lietuvių literatūra, Lietuvos geografija ir istorija, ugdo pilietiškumą, puoselėja tautinius jausmus ir istorinę atmintį. Todėl Punsko-Seinų-Suvalkų krašto lietuviškų švietimo įstaigų (vaikų darželių, pagrindinių mokyklų, licėjaus) mokiniams organizuoja dailiojo žodžio, lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos ir geografijos konkursus. Jų tikslai: skatinti vaikų ir jaunuolių susidomėjimą lietuvių literatūra, gilinti jų žinias apie lietuvių rašytojus; gilinti žinias apie istorinę šalies praeitį bei geografiją; tobulinti lietuvių kalbos įgūdžius, skatinti taisyklingai kalbėti; skiepyti meilę gimtajam kraštui ir Lietuvai; ugdyti jaunimo pilietiškumą; skatinti ir tvirtinti Lenkijos lietuvių vaikų ir jaunimo tautinį tapatumą.

Lietuvos istorijos konkursas

Dailiojo žodžio konkursas vyko birželio mėnesį. Apie jį rašyta „Aušros“ 13 numeryje.

Lietuvių kalbos ir literatūros konkursas surengtas spalio 19 d. Seinų „Lietuvių namuose“. Dalyviai suskirstyti į dvi grupes (IV–V kl. ir VI kl.). Visi rašė testus. Kiekvienos grupės dalyviams reikėjo perskaityti paskirtus literatūros kūrinius. Jaunesnieji moksleiviai skaitė Vytautės Žilinskaitės knygelę „Robotas ir peteliškė“, o šeštokai – Vinco Krėvės kūrinį „Perkūnas, Vaiva ir Straublys“. Buvo tikrinamos ir gramatiškos žinios bei gebėjimai tas žinias taikyti. Vertinimo komisijoje dirbo lietuvių kalbos mokytojos Irena Gasperavičiūtė, Dalia Makauskienė ir Teresė Jonušienė. IV–V kl. grupėje dalyvavo 13 mokinių. Pirmąją vietą laimėjo Milda Aleksaitė, antrąją – Emilija Aleksaitė. Abi mergaitės Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos mokinės. Trečioji vieta skirta Julijai Krauskaitėi, Seinų lietuvių „Žiburio“

Lietuvių kalbos ir literatūros konkursas

Lietuvos geografijos konkursas

mokyklos penktokei. Vyresniųjų moksleivių grupėje pirmąją vietą laimėjo Matas Grigutis, antrąją Dariaja Murauskaitė, trečiąją Olivija Valinčiūtė (Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos mokiniai).

Lietuvos istorijos konkursas vyko spalio 21 d. Jo tema „Lietuvos krikštas“. Mokinių žinias vertino komisija, kurią sudarė istorijos mokytojos Nastutė Sidarienė, Irena Nevulienė ir Onutė Vaznelienė. Pagrindinių mokyklų IV–VI kl. kategorijoje rungėsi 15 moksleivių. Pirmąją vietą laimėjo Julija Krauskaitė (Seinų lietuvių „Žiburio“ pagrindinė mokykla), antrąją Sara Žilinskaitė, trečiąją Milda Aleksaitė ir Jonas Jankauskas (Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinė mokykla). Vyresniųjų (VII–VIII kl.) grupėje dalyvavo net 21 mokynys. Pirmoji vieta skirta Sigutei Aleksaitei, antroji Gabrielei Baranauskaitėi (abi Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos mokinės), trečioji Seinų lietuvių „Žiburio“ pagrindinės mokyklos aštuntokei Elyzai Gudaitytei.

Lapkričio 8 d. vyko **Lietuvos geografijos konkursas**, kurio tema „Lietuvos bendroji fizinė geografija“. Vertinimo komisijoje dirbo Onutė Samulevičienė, Vytautas Budzeika ir Algirdas Vaicekuskas. Konkurse dalyvavo 17 IV–VI kl. ir 15 VII–VIII kl. mokinių iš Punsko Dariaus ir Girėno, Vidugirių ir Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklų. Suskaičiavus surinktus taškus paaiškėjo, jog IV–VI klasių kategorijoje

pirmąją vietą laimėjo Matas Grigutis, antrąją Sara Žilinskaitė, trečiąją Nojus Uzdila. Visi šios grupės laureatai – Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos mokiniai. VII–VIII klasių grupėje pirmoji vieta skirta Sigutei Aleksaitei, antroji Rokui Jankauskui, trečioji Editai Latvytei (Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinė mokykla).

Paskutinis konkursas vyko lapkričio 16 d. Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinėje mokykloje. Tai buvo **lietuvių kalbos ir literatūros konkursas-viktorina** VII–VIII pagrindinės mokyklos klasių moksleiviams. Šių metų viktorinos tema „Vytautas Mačernis – minint 100-ąsias gimimo metines“. Joje rungėsi 7 grupės iš Punsko Dariaus ir Girėno, Seinų lietuvių „Žiburio“ ir Vidugirių pagrindinių mokyklų. Iš viso 25 mokiniai. Vertinimo komisijoje dirbo Janina Macukonienė, Birutė Vaičiulienė ir Elena Degutienė. Pirmąją vietą laimėjo Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos komanda: Elyza Gudaitytė, Rasa Maksimavičiūtė, Paulina Pečiulytė, Vaiva Vaicekuskaitė ir Valdas Kibyšis. Skirtos dvi antrosios vietos. Jas laimėjo Vidugirių pagrindinės

Lietuvių kalbos ir literatūros konkursas-viktorina

mokyklos mokinės Daiva Marteckaitė, Sandra Pachuckaitė ir Patricija Valinčiūtė bei Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos komanda: Inga Krakauskaitė, Gabija Petruškevičiūtė, Erika Stankevičiūtė, Onutė Radzevičiūtė.

Licėjaus moksleivius LLD pakvietė rašyti **rašinius** temomis: „Kodėl jaudina mano bendraamžius Vytauto Mačernio pasaulėvokos vizijos?“, „Gimtųjų namų įvaizdžiai Vytauto Mačernio poezijoje“, „Pasaulio trapumo ir gyvenimo laikinumo motyvai V. Mačernio poezijoje – tarsi ankstyvos poeto mirties nuojauta“. Vertinimo komisijoje dirbo Janina Macukonienė, Irena Gasperavičiūtė ir Birutė Burdinaitė-Ołow. Pirmoji vieta skirta Rolandui Jankauskui.

Iš viso konkursuose dalyvavo 238 vaikai. Jūs paruošė ir komisijose dirbo per 40 mokytojų. Visų konkursų prizinių vietų laimėtojams įteikti diplomai ir dovanos. Kiti dalyviai gavo padėkos raštus ir smulkias dovanėles. Dėkojame visiems konkursų dalyviams už norą žinoti daugiau apie mūsų tautos istoriją, Lietuvos geografiją, meilę gimtajam žodžiui. Dėkojame mokytojams už pagalbą Draugijai organizuojant konkursus.

Dailiojo žodžio, lietuvių kalbos ir literatūros, Lietuvos istorijos ir geografijos konkursus rėmė Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministerija bei Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. Dėkojame.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSIENIO REIKALŲ
MINISTERIJA

GLOBALI LIETUVA

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

*Nebūkite abejingi –
prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!*

Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje), nurodant, už kurį leidinį mokama.

LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2022 M. PRENUMERATOS KAINOS

Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	48	12	8
	pusmetis	24	6	4
	ketvirtis	12	3	2
Užsienio šalys (nepirmenybiniu paštu)	metai	100	30	30
	pusmetis	50	15	15
	ketvirtis	25	7,5	7,5
Užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	140	50	50
	pusmetis	70	25	25
	ketvirtis	35	12,5	12,5

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTūros MINISTERIJA
KAUNO VALSTYBINĖ FILHARMONIJA

Gruodžio 12 d., sekmadienį, 14 val.
PUNSKO LIETUVIŲ KULTŪROS NAMUOSE
(ul. 11 Marca 17)

Advento popietė
„ŠV. KALĖDŲ BELAUKIANT“

KAUNO VALSTYBINIS CHORAS

Meno vadovas ir vyr. dirigentas Robertas Šervenikas

Solistai:

**ELENA KALVAITYTĖ-
VITKAUSKIENĖ** (sopranas)

EGLĖ MAČIULYTĖ (sopranas)

JURGITA ŠALČIŪTĖ (mecosopranas)

Dalyvauja

BEATA ANDRIUŠKEVIČIENĖ (fortepijonas)

Dirigentas **MINDAUGAS RADZEVIČIUS**

Akimirkos su muzika

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
REMIAMO
FONDAS

DANUTĖ VITKAUSKIENĖ

Oi, kaip linksma, kaip malonu, akys laime spindi. O širdyje kaip gera... Iš džiaugsmo net ašarą spaudžia. O kada vėl važiuosim? – klausė viena iš mokinių.

Lapkričio 10 d. Punsko 1-ojo laipsnio muzikos mokyklos fortepijono klasės mokiniai Ina Misiukonytė, Simona Ivoškaitė, Sonata Zimnickaitė, Uršulė Aleksaitė, Milda Aleksaitė ir Rimas Vitkauskas su savo muzikos mokytoja Svetlana Mažeikiene viešėjo Kazlų Rūdos menų mokykloje. Mūsų mokytoja kartu su Lietuvos menų mokyklos pedagogais surengė konferenciją-seminarą. Mokytojos Svetlanos pranešimo tema – „Muzikinio kūrybiškumo ugdymo ypatumai lenkų ir lietuvių muzikos mokyklose“. Kiekvienas iš mokinių turėjo išmokti kūrinį ir paruošti jam iliustraciją.

Visus dalyvius labai šiltai pasveikino mokyklos direktorė. Konferencijoje buvo kalbama apie mokymo metodus, kas yra muzika, kaip ją galima išreikšti, kaip interpretuoti, kaip ją reikia suprasti, analizuoti ir kt. Mokytojos manymu, vaizdinis emocinis mąstymas padeda vaikui geriau

suprasti ir perteikti muzikinį kūrinį. Vaikas pradeda operuoti vaizdais ir tai jam padeda geriau įsisavinti grojamą kūrinį bei išreikšti emocijas. Mokytojos Svetlanos mokiniai būtent tai ir parodė. Prieš atlikdamas kūrinį mokinys pristatė savo piešinį, aiškino, ką jame mato ir kokie jį lydi jausmai. Pristatymo metu mokytoja su mokiniais žaidė emocijomis. Tai buvo labai įdomus pasirodymas. Visi dalyviai susižavėjo mokytoja Svetlana ir jos mokiniais. Moksleiviai buvo labai profesionaliai paruošti.

Vėliau vyko praktinis darbas su Kazlų Rūdos mokiniais. Mokytoja su jais aptarinėjo ir analizavo muzikinius kūrinius. Aiškino, kaip tą patį kūrinį galima atlikti įvairiais būdais (žaidžiant emocijomis, vaizdais, spalvomis). Kaip

Iš kairės: Rimas Vitkauskas, Milda Aleksaitė, Simona Ivoškaitė

mokytoja Svetlana dirba ir kokius naudoja metodus, buvo be galo įdomu stebėti tiek man, tiek kitiems laisviešiams klausytojams.

Atėjo laikas pertraukai. Jos metu visi dalyviai išėjo fotografuotis, po to skaniai pasivaišino. Prie stalo mokiniai ir mokytojai turėjo laiko įvairiomis temomis pasikalbėti. Aišku, mano akys stebėjo vaikus. Kokie jie buvo laimingi, kaip džiaugėsi, mezgė pažintis...

Po pertraukos konferencija tęsėsi. Deja, atėjo laikas vykti namo. O kada vėl važiuosim į kokią nors ekskursiją? – klausinėjo mokiniai.

Visų vaikų ir tėvelių vardu norėčiau padėkoti mūsų mokytojai Svetlanai Mažeikienei už jos nuostabią širdį, už šilumą, laiką, kurį aukoja mūsų vaikams. Ji tartum paukštė glaudžia po sparnais mokinius kaip savo vaikus. Nuoširdžiai ir jautriai išgyvena jų džiaugsmus ir nesėkmes. Labai ačiū Jums už didelį darbą. Tuo pačiu linkime daug sėkmės ir ištvėmės darbe.

Prie Kazlų Rūdos muzikos mokyklos pastato

Gdansko biografijos 2021

ROMAS MILAŠEVIČIUS

Lapkričio 26–28 dienomis Gdansko miniatiūrų teatre vyko jau XVIII tautinių mažumų renginys – Gdansko biografijos 2021 (Biografie Gdańskie 2021). Kaip kasmet jame dalyvavo lietuvių, žydų, totorių, vokiečių, baltarusių ir ukrainiečių mažumų atstovai. Renginio programą sudarė: Miesto biografijos – jausmingas pasivaikščiojimas po Gdansko mikrorajoną Gdańsk-Wrzeszcz (lapkričio 26 d.), tautinių mažumų atstovų diskusija „Kas mes esame šiandien?“ (lapkričio 27 d.). Diskutavome vedėjai Anai Sobeckai pateikus klausimą, ar saugiai jaučiamės Lenkijoje kaip tautinės mažumos. Mums atstovavo Viktorija Ivaško ir Romas Milaševičius. Daugiausia apie nemalonius įvykius pasakojo ir daugiausia pastabų turėjo vokiečių ir žydų atstovai. Galiausiai visi draugiškai sutarėme, kad Gdanske ir Lenkijoje gyvename gana saugiai.

Kita tos dienos programos dalis buvo tautinių mažumų meno kolektyvų pasirodymai. Jau daugelį metų nepriekaištingai ir profesionaliai šį renginį veda Jarek Balcevič. Pirmieji pasirodė žydų atstovai – Žydų teatras Varšuvoje. Profesionalūs teatro aktoriai papasakojo prieškarinių anekdotų, padainavo keletą dainų. Susilaukė nemaža plojimų. Po jų pamatėme totorių atstovus – šokių grupę „Art Orient“. Merginos – pilvo šokio specialistės – savo gabumais ir ritminga muzika išjudino visus žiūrovus, o plojimams nebuvo galo. Tai buvęs vertas dėmesio pasirodymas. Paskutiniai į sceną išėjo vokiečių atstovai – vietinė grupė „Emigrah“. Ji labai

Romo Milaševičiaus nuotr.

gražiai ir profesionaliai atliko bulgarų, slovakų, lenkų ir kitų tautų tradicines dainas. Plojimai nesiliovė. Po pirmos dienos pasirodymų liko labai malonūs įspūdžiai.

Lapkričio 28-ąją pirmiausia vyko susitikimas su baltarusių rašytoju Uladzimiru Niekłajevu, pristatančiu Gdanske savo naują knygą „Hej Ben-Hinnom“, o paskui – tautinių mažumų meno programa. Plojimų atlikėjams nepritrūko. Pradžioje baltarusių atstovas Jauhien Baryšnikov atliko keletą liūdnu kūrinių baltarusių kalba. Paskui pasirodė ukrainiečių atstovai. Vietoj anksčiau planuotos grupės „Michalove“, kuri negalėjo atvykti dėl ligos, išvydome roko grupę „Hanna“. Šis 2020 metais susibūręs kolektyvas atliko keletą dainų. Retkarčiais, kai aprimdavo mušamųjų instrumentų triukšmas, buvo galima išgirsti gražų solistės balsą. Paskutinis pasirodė LLD Gdansko skyriaus pakviestas „Baltojo Kiro“ solistas iš Vilniaus Tautvydas Augustinas. Norėdamas,

kad lietuvių kalbą žiūrovai išgirstų gyvai, Tautvydas pakvietė į sceną pavertėjauti Draugijos narę Viktoriją. Lietuviškai padėkojo už pakvietimą, trumpai papasakojo apie save, paprašė išversti dainos žodžius, pajaukavo. Pasirodė, kad versti gyvai nėra lengva. Nuotaika salėje iškart pakilo, pasidarė linksma ir įdomu. Po kelių dainų atlikėjas pakvietė į sceną pašokti „booty dance“ merginą iš salės, vėliau dar prisijungė dvi mergaitės. Nors tai nebuvo tikras „booty dance“, bet buvę labai linksma. Kiekvienai dalyvei įteiktas „Baltojo Kiro“ kompaktinis diskas. Koncertas tęsėsi tol, kol organizatoriai pradėjo duoti ženklus užkulisuose, kad jau laikas baigti. Vėliau buvo galima su solistu nusifotografuoti, įsigyti kompaktinį diską su autografu. Labai malonu buvo, kai teatro direktorė man asmeniškai padėkojo už tokio gero atlikėjo pakvietimą. Manau, kad didele dalimi dėl mūsų Draugijos pastangų paskutinė renginio diena buvo labai gerai įvertinta.

Teatrų popietė Seinuose

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Vaidinimų mėgėjai po lietuviškų šv. Mišių skubėjo į „Lietuvių namus“ Seinuose, kur vyko Teatrų popietė. Žiūrovai galėjo pažiūrėti Punsko, Suvalkų, Seinų teatrų spektaklius, pasiklausyti „Lietuvių namų“ vyrų vokalinės grupės (vad. Juozas Pileckas) dainų.

„Lietuvių namų“ direktorė pasveikino susibūrusių teatrų dalyvius ir žiūrovus. Saviveiklininkai labai stengėsi gražiai pasirodyti scenoje.

Teatrų popietėje Suvalkų lietuvių teatras „Sūduva“ suvaidino spektaklį „Via Dolorosa, Lietuva“, skirtą kraupiai 1941 m. birželio 14-ajai paminėti, kuriame panaudotas Jėzaus Kristaus kančios – Kryžiaus kelio motyvas. Scenarijaus autorė ir režisierė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė. Taip pat Jolantos režisuotą matėme

Punsko lietuvių kultūros namų klostimo teatras

dar Punsko lietuvių kultūros namų klostimo teatro nuotaikingą spektaklį „Viščinukas“ pagal K. Čiplio-Vijūno komediją „Bobutės susipyko“. Trečiojo amžiaus universiteto artistai iš Punsko suvaidino humoro kupiną spektaklį „Bobutės keliauja“.

Scenarijaus autorė ir režisierė Rūta Burdinaitė. Seinų mėgėjų teatras „Kultuvė“ parodė vaidinimą apie dvi drauges ir nesėkmingą išėitį ieškojimą pagal Genovaitės Švabienės „Nepasisekė“. Režisierė Eugeniya Pakutkienė.

Dėkojame dalyvavusiems teatrams. Ačiū už palaikymą ir plovimus žiūrovams. Džiaugėmės susirinkusia nemaža publika. Tikimės, kad kiekvienas vakarą praleido linksmai ir maloniai, užmiršdami kasdienius rūpesčius.

Ačiū už vertingus palaikymo ir paskatinimo žodžius LLB pirmininkei Jolantai Malinauskaitei-Vektorienei, LLD pirmininkui Robertui Slovikui, „Lietuvių namų“ direktorei

Trečiojo amžiaus universiteto vaidintojai

Seinų mėgėjų teatras „Kultuvė“

Onutei Nevulienei, Kultūros skyriaus vadovei Daliai Astrauskienei. Seiniškiai sulaukė ir Punsko bei Suvalkų teatrų sveikinimų, už kuriuos dėkojame. Punsko Trečiojo amžiaus universiteto artistų vadovė Rūta linkėjo, kad toliau nepailstume ir kaip ta kultuvė „velėtume“ vieną po kito spektaklius.

Visi esame reikalingi, tad būkime vieningi ir draugiški. Nuoširdžiai dėkoju vaidintojams. Ačiū už repeticijų lankymą (seiniškiai šiemet repetavome trumpą spektaklį „Nepasisekė“ ir dar vieną ilgesnį „Gyvenimo negandos“ – apie dviejų šeimų buitį ir išgyvenimus), už tai, kad jau daugiau kaip 20 metų esame kartu.

Teatrų popietė su spektakliais ir pabendravimu Seinuose jau tapusi tradicine. Lai ji gyvuoja ir vyksta kiekvienais metais. Teatras – tai žmonijos dvasinės kultūros dalis. Mūsų krašte, kaip ir Lietuvoje, jis turi galias šaknis. Seiniai kažkada buvę svarbus kultūros centras. Tad čia teatras gyvavo jau prieš 100 ir daugiau metų. Po Antrojo pasaulinio karo įkūrus lietuviams draugiją saviveikla suklestėjo ir kaimuose, ir

Punske, Seinuose. Nepamirštame žmonių, kurie neretai varžomi cenzūros vadovavo, režisavo ir vaidino. Dabartinis mėgėjų teatras, pasivadinęs „Kultuvė“, Seinuose tęsia ankstesnių saviveiklininkų darbą. Vaidintojai turi geras sąlygas, nėra varžomi, tad vis su dideliu noru ir pastangom surasdami laiko repetuoja,

išmoksta vaidmenis ir kasmet naują veikalą parodo scenoje. Patys dvasiškai atsigaivindami vis nori ir kitus įtraukti ar bent pralinksminti. Ačiū, kad esate, susitinkate, vieni kitiems patariate, repetuojate, vaidinate. Sėkmės ir džiaugsmo lai Jums netrūksta.

Suvalkų lietuvių teatras „Sūduva“

Sūduvos atminties beieškant

LLEKD INF.

2021 m. Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugija vykdė projektą „Sūduvių-jotvingių žemės atmintis“. Buvo įgyvendinamas tarpusavyje susijusių veiklų ciklas, kurio pagrindinis tikslas – susipažinti su mūsų protėvių sūduvių gyvenamomis vietomis bei lietuvių paveldu. Vykdamas numatytus uždavinius susitelkta į tą Sūduvos dalį, kur visos Sūduvos upių motinos Šešupės versmės, kur po Melno sutarties kraštas buvo grąžintas Lietuvai ir vėl pradėtas apgyvendinti. Tai nuostabaus grožio teritorija su žaliuojančiomis kalvomis, ledynmečio paliktomis daubomis ir tyvuliuojančiais ežerais, srauniomis upėmis, šaltiniais. Čia paslėpti didžiuliai materialinės ir dvasinės kultūros lobiai su piliakalniais, pilkapiais, alkakalniais ir tautosaka bei išlikusiais hidronimais ir toponimais. Tik mažą sūduvių palikimo dalis mus pasiekia per archeologinius kasinėjimus ir skurdokus istorijos šaltinius.

Mūsų tyrinėjimų teritorijoje yra didingas Šiurpilio piliakalnis, nuo kurio atsiveria platus apylinkės vaizdas. Tai buvusi pagrindinė sūduvių gyvenvietė. Natūralios gamtinės kliūtys ir įrengti įtvirtinimai sudarė visą platų gynybinį kompleksą, kuris, manoma, prilygo kitoms panašioms vietoms tuometinėje Lietuvoje. Nepaisant to, XIII a. pabaigoje ši pilis buvo kryžiuočių užkariauta. Melno sutartimi 1422 m. ši teritorija atiteko Lietuvos didžiajam kunigaikščiui. Po to į ją pradėjo keltis lietuviai nuo kairiojo Nemuno kranto. Jie atsinešė ir daugelį pavadinimų. Iki šių dienų Suvalkų kraštovaizdžio parke ir apylinkėse išlikę vietovių ir vandenių pavadinimai stebina ne vieną keliautoją.

Vaizdas nuo Šiurpilio

Vykdamas projektą buvo galimybė arčiau susipažinti su minėtu paveldu. Projektas buvo įgyvendinamas Punske ir Suvalkų kraštovaizdžio parko teritorijoje (Šiurpilis). Parko plote esąs ne tik Šiurpilio piliakalnio kompleksas, Ravelių ir Gulbiniškių kalnai, bet ir Šešupės ištakos, Ančios ir kiti poledyninės kilmės ežerai (jų iš viso suskaičiuojama net 24), Juodosios Ančios ir Šešupės slėniai bei kitos poledyninės reljefo formos, 4 riedulynai. Čia yra gražiai įrengtas Turtulio gamtos pažintinis takas ir Smalnykų apžvalgos aikštelė, nuo kurių atsiveria puiki krašto panorama. Suvalkų kraštovaizdžio parko būstinės teritorijoje buvo surengta Rasos šventė. Tai nuostabi vieta, kur teka Juodoji Ančia, kur Juodelio ežeras ir neprilygstama vieta žoliavimui, vainikėlių pynimui, kupolei ir kitiems Rasos šventės elementams.

Pasitelkus Lietuvos ir Lenkijos istorikų, archeologų, kraštotyrininkų sukauptas žinias vykdant projektą

nufilmuota ir sumontuota medžiaga bus prieinama plačiai visuomenei. Kad geriau galima būtų pristatyti krašto panoramą, žygių metu buvo pasitelktos techninės priemonės, t. y. dronas. Šios vietos traukia daugelį turistų iš įvairių pasaulio šalių, bet kraštas nėra pakankamai pažįstamas lietuviams ir visiems šio regiono gyventojams. Sukurtas filmas turėtų supažindinti su krašto istorine atmintimi ir nuostabi gamtos grožiu.

Pagrindinės projekto veiklos sritys:

1. Įgyvendinant projektą buvo suorganizuoti žygiai ir dalyviai supažindinti su sūduvių gyvenamos teritorijos pagrindine gyvenvietė Šiurpiliu bei aplinkinėmis vietovėmis, su tos teritorijos nuostabi gamta, piliakalniais, pilkapiais, alkakalniais, ežerais, upėmis. Daugelis vietovardžių ir vandenvardžių yra suprantami tik lietuvių ausiai, nors lietuviai ten jau negyvena.

2. Žygio metu buvo nufilmuota istorinė ir archeologinė medžiaga.

Vėliau sumontuotas filmas.

3. Birželio mėnesį suorganizuota stovykla moksleiviams, kurios metu mokyta lietuvių liaudies dainų, ratelių, šokių, vainikų pynimo, augalų atpažinimo. Vakaraus vyko liaudiškos vakaronės.

4. Suorganizuota Rasos šventė su sūduvių apeiginiais elementais prie kultūros paveldo objekto – Šiurpilio piliakalnio. Prieš ją surengtos folkloro ir tautodailės kūrybinės dirbtuvės. Kartu tai buvo ir pasiruošimas minėti didingai šventei. Mokyta lietuvių liaudies dainų, ratelių, šokių, buvo supažindinama su Rasos šventės prasme, senosiomis tradicijomis, apeiginiais elementais (ėjimas pro šventinius vartus, rateliai prie kupolės, nusilenkimas saulei, apeigos prie aukuro, vainikėlių plukdymas). Šiurpilio teritorijoje gausu įvairiausių žolynų, augalų. Patyrę žolininkai mokė atpažinti augalus, supažindino su vaistažolių panaudojimu. „Gimtinės“ ansamblio dalyvės mokė jaunimą pinti vainikus. „Liktuzės“ ansamblio dalyviai žolynais apipynė kupolę ir vartus. Visa vainikavo Rasos šventė. Toks didingas renginys Šiurpilio teritorijoje buvo organizuojamas pirmą kartą. Šioje šventėje dalyvavo folkloro ansamblis „Liktuzė“, Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos ansambliai „Gimtinė“,

Uosinės piliakalnis

„Alna“, „Šalcinukas“, Suvalkų lietuvių ansamblis „Ančia“.

5. Pabaigoje suorganizuota pažintinė ekskursija po buvusias senųjų sūduvių žemes. Tai buvo neeilinė proga pasigrožėti nuostabia Sūduvos (Jotvos) gamta, susipažinti su krašto istorija. Dalyviai turėjo galimybę susipažinti, pabendrauti, išmokyti naujų dalykų. Tai leido sukurti bendrumo jausmą, skatino toliau bendradarbiauti.

6. Viso projekto reikšminga veikla tai konferencija, kurioje dalyvavo Lietuvos kraštotyrininkai ir mokslininkai: Kęstutis Subačius

(g. 1937 m. Lazdijuose) – istorikas, kultūros ir švietimo veikėjas, Sūduvos krašto mokslo, istorijos ir kultūros draugijos narys, Sūduvos krašto klubo narys, sukaupęs žinias apie Sūduvą ir jos unikalų paveldą sudėjęs į knygas „Sūduvos kraštas nuo priešistorinių laikų iki XX a. III dešimtmečio“ ir „Sūduvių protėvių dvasinis testamentas“, kur daug vietos skiriama ir Sūduvos teritorijai dabartinėje Lenkijoje; Algimantas Merkevičius – archeologas, Vilniaus universiteto dėstytojas (paskaita apie archeologinius tyrimus Sūduvoje ir sūduvius priešistorėje); Ramūnas Valiokas – fizikos daktaras, Fizikinių ir technologijos mokslų centro Nanoinžinerijos skyriaus vedėjas, Sūduvos istorijos tyrinėtojas.

Konferencija vyko Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos būstinėje. Jos tema – „Sūduvių-jotvingių žemės atmintis“. Pranešimus skaitė: dr. Ramūnas Valiokas – „Gyvenimas po ledyno – kaip šiuolaikinės technologijos atskleidžia mūsų priešistorę“, Kęstutis Subačius – „Sūduviai ir Sūduva istorijos kontekste“, doc. dr. Algimantas Merkevičius – „Sūduva. Senosios praeities paslaptis atskleidžiant“.

Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba.

Lankome Paseinėlių piliakalnį

Keliauk ir pažink Lietuvą

LILIJA VALATKIENĖ

AR OLANDAS PAMETĖ KEPURĘ PRIE BALTIJOS JŪROS?

Olando kepurė – viena įstabiausių ir fotogeniškiausių Lietuvos pajūrio vietų. Ji yra Pajūrio regioniniame parke. Tai Klaipėdos rajono saugoma teritorija tarp Klaipėdos ir Palangos. Čia tiesiog būtina nuvažiuoti pravedinti smegenis, pasigrožėti audringa Baltijos jūra, ypatingomis akmenų sąnašomis, stačiais skardžiais ir supuoklėse pajusti skrydžio malonumą.

ĮSPŪDINGAS GAMTOS PAMINKLAS

Olando kepurė – tai 25 metrus siekiantis status skardis tarp Girulių ir Karklės kaimo. Šį įspūdingą gamtos paminklą prieš 12–15 tūkstančių metų suformavo Baltijos ledynas. Aukščiausia pajūrio vieta yra nuolat itin stipriai veikiamą didelio vėjo, Baltijos jūros bangų mūšos ir daugybės požeminių šaltinių, kurie gražia šlaitą, formuojasi nuošliaužos. Nuo skardžio į Baltijos jūrą nuolat

su šaknimis virstantys medžiai, žemyn slenkantys žemių lopai yra nuolatinis procesas, kuris, anot gamtosaugininkų, yra laikomas viena iš vertingųjų Olando kepurės gamtos paminklo savybių.

Šiandien pati lankomiausia vieta kelyje nuo Klaipėdos iki Karklės daugybę metų buvo puikus orientyras jūreiviams. Žvalgantis iš jūros pušimis apaugęs miškas sudarė ryškų kontrastą aplink esančiai smėlio lygumai.

Olando kepurės vieta pradėta žymėti maždaug XVII amžiaus pabaigoje,

Gintarėliai delne – džiaugsmas širdyje

Lilijos Valatkienės nuotr.

Nuo Olando kepurės skardžio plačiai atsiveria jūra

Lilijos Valatkienės nuotr.

sudarant žemėlapius jūreiviams. Oficialiai žemėlapiuose toks kalno pavadinimas įteisintas apie 1818 metus. Panašiu laikmečiu pastatyti ir navigaciniai ženklai.

Pavadinimas Olando kepurė, manoma, atsirado dėl to, jog žiūrint iš Baltijos jūros pusės, skardis primena olandišką kepurę. Jis puikus orientyras jūreiviams ir žvejams. Šiuo vardu skardį vadin-

Lilijos Valatkienės nuotr.

Nedažnas reiškinys Baltijos jūros pakrantėje – jūriniai riedulynai

davo tik jūrininkai. Vietiniams gyventojams prūsams ši vietovė kėlė kitokias asociacijas nei jūreiviams. Todėl ilgą laiką ji buvo vadinama Melnmuiže (išvertus į lietuvių kalbą – juodasis dvaras).

Šioje pajūrio dalyje, kaip ir kitur Mažajoje Lietuvoje, išsaugota mažai mitologijos, legendų, tautosakos. Šis kraštas išsiskyrė griežtai praktikuojama krikščionybė, todėl su pagonybe labiau siejamiems atributams vietos neliko. Tačiau čia išliko itin senas verslas – gintaro gaudymas graibštais, su kuriuo galima susipažinti apsilankius Pajūrio regioninio parko informacijos centre. Regioninis parkas įsteigtas 1992 m., siekiant išsaugoti Lietuvos pajūrio žemyninės dalies kraštovaizdį su pajūrio pakrantės kopų juosta, Didžiuoju ir Mažuoju pajūrio skardžiais, jūrinės lygumos Placio ežeru, litorininės jūros suformuotu Nemirsetos kopagūbriu ir pajūriniais žemyniniais skardžiais, jūrinius riedulynus, etnografinį Karklės kaimą. Parko plotas 5847 hektarai. Pajūrio regioniniame parke išliko paskutinė nesugriauta XIX a. pabaigoje vokiečių statyta laivų gelbėjimo stotis.

Informacijos centro lankymas ne-

mokamas, tik nepamirškite apsauginės veido kaukės.

Šią vietovę tyrę mokslininkai pateikė kelias Olando kepurės pavadinimo versijas:

- 1818 m. pavadinimą oficialiai žemėlapiuose ir locijose įteisino Prūsijos valstybės patarėjas, inžinierius C. Wutzke, tačiau manoma, kad jį jūrininkai vartojo kur kas anksčiau.

- Šis pavadinimas gana įprastas jūrininkams, kadangi locijose iškilusias pakrantės reljefo formas šitaip dažnai pavadinama ir kitose pasaulio vietose. Galima spėti, kad vietovė taip vadinama dėl reljefo formos panašumo į tikros olandų žvejo kepurės siluetą.

- XVI a. 3–4 dešimtmečiuose nemažai olandų apsigyveno Klaipėdoje, jų meistrai ir dailidės davė pradžią miesto laivų statykloms. Nuo 1540-ųjų šių vietų žemės savininkas buvo olandas Hermann van Bombell. Tad veikiausiai olandų pirkliai ar laivininkai ir bus pavadinę

vietovę Olando kepure.

GINTARĖLĮ TAU NEŠU ANT DELNO

Nėra žmogaus, kuris atvažiuo-
vęs prie jūros nenorėtų rasti bent
kruopelytės gintaro. Radę džiau-
giamės, bet kodėl tokios mažos
tos kruopelytės? Su gintaru yra
panašiai kaip su grybais, – reikia
vietas žinoti.

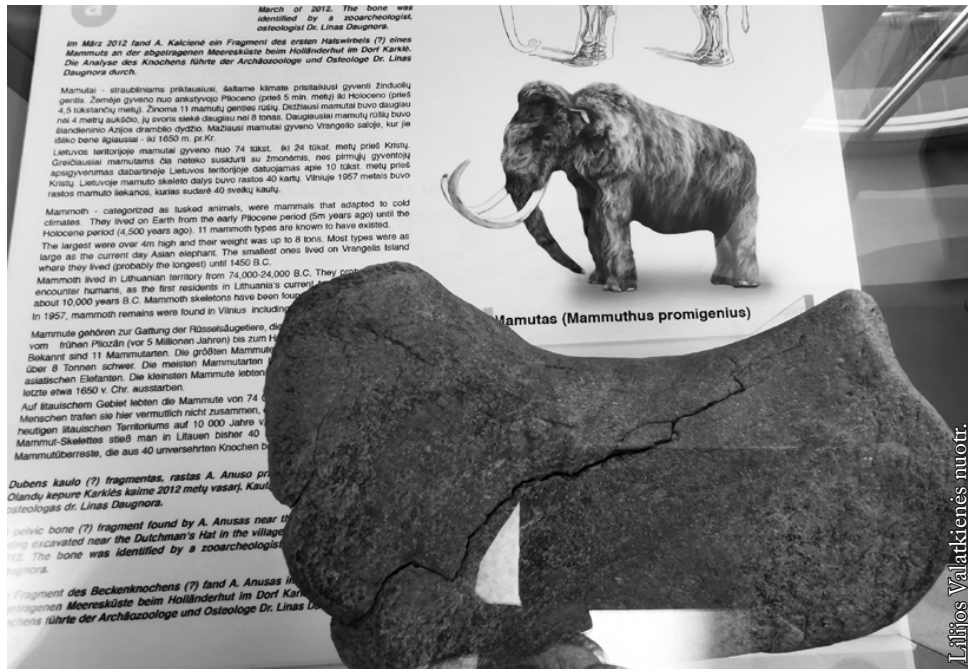
Po audros, kol jūra dar triukš-
mauja ir bangos nerimsta, ruoš-
kitės gintaro paieškai. Išsišėlusi
stipri audra išjudina vandenį iki
pat jūros gelmių, kur stūgso gin-
taro klodai. Baltija su išjudėjusiu
smėliu į krantą meta žoles, kria-

Lilijos Valatkienės nuotr.

Gintaro gaudyklės

Mamuto kaulas, rastas Karklėje 2012 m.

kles, akmenukus ir visokias šiukšles. Rimstanti jūra kartu su vandeniu tempia visą turta atgal į dugną. Spėsi tą dieną, džiaugsies didesniais gintarais, nespėsi – menkas laimikis delne, bet širdžiai irgi paguoda.

Iki XIII a. pajūrio gyventojai gintarą rinkdavo taip, kaip dauguma poilsiautojų tai daro šiandien – ieškodavo jo išplauto ant kranto. Kitas gintaro rinkimo būdas tai gaudymas specialiomis gaudyklėmis – graibštais. Pajūrio regioninio parko informacijos centre galima susipažinti su gana žiauriomis gintaro rinkimo pasekmėmis. Vienas eksponatas – numeruotas žetonas, išduotas iki 1923 m. Jis atrastas tvarkant Karklės gyventojos Rimos Butkuvienės sklypą. Manoma, kad tokius žetonus gaudavo asmenys, išsipirkę teisę rinkti ir gaudyti gintarą, kai tai daryti buvo draudžiama. Prūsijoje net iki XIX a. pradžios gyvavo specialus Gintaro teismas, žiauriai baudęs už gintaro pasisavinimą: vagis rakinavo prie gėdos stulpo, išplakdavo, pakardavo, laužė ratu, visam laikui ištremdavo iš šalies. Dabar tai negresia, – rinkite ir džiaukitės į sveikatą.

PAŽINTINIS TAKAS – LITORINA

Kas nori pamiklinti kojas, 2 kilometrų žygis Litorinos pažintiniu taku nuo Olando kepurės Klaipėdos kryptimi atneš malonumą ir atgailą. Išeiti visą taką nuo pradžios iki pabaigos neskubant užtrunka 1–2 valandas. Takas paženklintas informaciniais stulpeliais.

Žygeivius Litorinos pažintinis takas veda skardžiais Baltijos jūros pakrantėje. Šie skardžiai – tai išlikusi

Iš plokščių akmenėlių knieti bokštus sudėlioti

prieš 8000 metų tyvuliuavusios Litorinos jūros kranto linija.

Keliaudami pasieksite unikalų mišką, kurį prieš daugiau nei šimtą metų pasodino Klaipėdos miesto pirklų gildija. Kadangi miškas nėra susiformavęs natūraliai, o sodintas žmogaus rankomis, jame aptinkami visai šiam Lietuvos kraštui nebūdingi medžiai. Čia auga šimtamečiai maumedžiai, platanalapiai klevai, bukai ir kėniai. Šių neįprastų pajūriui medžių miškas primena dvaro parką. Vaikščiodami taku lankytojai gali ne tik pasigrožėti pasakiškais Baltijos jūros ir buvusios Litorinos jūros kranto vaizdais, bet ir susipažinti su istorija. Prie visų istoriškai ar geologiškai svarbių objektų pastatytos informacinės lentelės.

Ši pasivaikščiojimo trasa tinkama kiekvienam – įspūdingas kraštovaizdis ir raminantis jūros ošimas abejingų nepaliks. Pasiėkus galutinį pažintinio tako tikslą, atgal galima grįžti paplūdimiu arba išeiti į automobilių sustojimo aikštelę.

Atstumai nuo Olando kepurės:

- Karklė – 0,5 km;
- Giruliai – 4 km;
- Klaipėda – 8 km;
- Palanga – 18 km.

Daugiausiai maisto eikvojame per šventes

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Kilogramas menkės, dešimt silkų filė, vienas riebus karpis, keli aguonų, razinų ir riešutų pakeliai, kažkiek kumpio, vištienos krūtinėlių, salotų, bananų, šiek tiek saldumynų, kokių sausainiukų juodai valandai... Visko po truputį, kad šventėms užtektų ir nepritrūktų. Nuėjęs į parduotuvę pamatysiu, ko dar trūksta, ir nusipirksiu. Be to, parduotuvės neužrakintos. Kūčių dieną dar bus galima šen bei ten užsukti.

Argi ne panašus scenarijus kartojasi kasmet prieš Kalėdas? Viskas prasideda labai nekaltai, kol neįsisukame į pirkimo maratoną, paleidžiame vadeles ir – „O, Maryte! Laikyk krepšius iš apačios!“ Dalį krepšio turinio pavyks suvartoti, o kitą – IŠMESTI.

Gruodis tai ne tik susikaupimo, bet ir milžiniško pirkimo laikotarpis. Norom nenorom mintys traukia Kalėdų link, kurios neįsivaizduojamos be lūžtančių stalų. Dalis maisto, deja, patenka į šiukšliadėžę. Prisipažinkime, kiek kartų esame ką nors išmetę lauk vien dėl to, kad kažko turėjome per daug. Sakote, kad maistas sugedo arba pasibaigė tinkamumo vartoti terminas, pateiktas ant pakuotės? O gal tiesiog jau nesinorėjo to paties valgyti tris dienas iš eilės? Visa tai atsitiko dėl vienos priežasties – turėjome per daug maisto.

Maisto eikvojimas – viena didžiausių pasaulio problemų. Sunku patikėti, kad šiandien gvildiname tai, apie ką prieš šimtmetį net nebūtų pagalvoję mūsų tėvai ar seneliai. Turime maisto perteklių. Turime lengvą priėjimą prie jo. Taip pat turime prastą suvokimą apie jo išmetamą kiekį,

pūvančių atliekų poveikį aplinkai, veltui gaminamas tonas maisto, kurio niekada nesuvalgysime, milžinišką gamtos išteklių sunaudojimą ir du didelius paradoksus:

1. Viskas brangsta, o mes vis vien daug perkame maisto.
2. Vieni maistą išmeta, kiti badauja.

NEGERBIAME MAISTO

Evangelijoje pagal Morkų rašoma: „Jėzus paėmė penkis kepalikus duonos ir dvi žuvis, pažvelgė į dangų, sukalbėjo laiminimo maldą, laužė duoną ir davė mokiniams, kad išdalytų žmonėms. Jis taip pat liepė visiems padalyti tas dvi žuvis. Ir visi privalgė iki soties. Jie dar pririnko dvylika pilnų pintinių duonos gabaliukų ir žuvies likučių.“ Tausoti maistą esame mokomi iš šimtmečius skaičiuojančių knygų, bet mums mokslas sekasi gana prastai. Kelis šios Evangelijos pagal Morkų sakinius išanalizuoti

labai paprasta, tačiau pritaikyti tikrame gyvenime labai sunku. Šiomis tiesomis vadovavosi mūsų vyresniosios kartos ir, rodos, jos be aukštojo išsilavinimo suvokė pagarbą maistui. Šiuolaikinei išsivysčiusiai populiacijai sudėtingiausia įvaldyti pačius elementariausius dalykus. Kodėl? Vyresnieji pasakytų: „Bėdos nematė.“ Nedrįsčiau ginčytis.

DAUGIAUSIAI MAISTO IŠMETAME MES – VARTOTOJAI

Kiekvienais metais Lenkijoje išmetami milijonai tonų maisto. Už 60 procentų sueikvoto maisto atsako vartotojai. Daugiau nei pusė! Lenkija yra penktojoje vietoje iš visų Europos Sąjungos valstybių, kur kiekvienais metais sueikvojama 9 milijonus tonų maisto, t. y. 247 kg vienam vartotojui¹. Labai daug! Pagal Jungtinių

¹ Interneto prieiga: <https://bankizywnosci.pl/>; 2019 m.

Tautų Organizaciją, kiekvienais metais pasaulyje išmetama 1,3 milijardo tonų tinkamo vartoti maisto. Tai 1/3 pagaminto visoje žemėje. Statistika kelia nerimą, atsižvelgiant į tai, kad daugiau kaip 800 milijonų pasaulio žmonių kenčia bada.

PER ŠVENTES DAUG PERKAME IR DAUG IŠMETAME

Sakoma, kad per adventą tenka šiek tiek prisilaikyti ir susilaikyti nuo persivalgymo arba paskirų maisto produktų vartojimo, todėl Kalėdos yra tas metas, kada reikia „atsikulti“ už pasiaukojimą. „Jei švęsti, tai švęsti!“ Parduotuvių vežimais vežame į namus maistą ir, pasiraitoję rankoves, puolame gaminti. Tiek visko prisikėpame, prisiverdame ar prisitroškiname, kad lūžtančių šaldytuvo, virtuvės ir rūšio lentynų turiniu galėtume išmaitinti pusę savo kaimo, pasidalinti su vargstančios šeimos vaikais. Šeimos Kalėdas nuoširdžiai norime paversti „Amerikietiškos svajonės“ paveikslu lyg Holivudo filmo scenarijuje, bet ar toks lėkštas švenčių įvaizdis teikia vidinę pilnatvę? Turbūt labiau užpildo vidinę tuštumą ir ploną šeimų ryšio siūlą. Tad glazūruotą liūdesį mieliau suvalgome... Tačiau tai nereiškia, kad dabar turime atsisakyti maisto gėrybių, šventinių patiekalų ir skanumynų. Problema slypi gaminamo maisto kiekyje. Šventėms gaminame bent kelis kartus daugiau nei paprastai, nes ruošiamės Kūčių vakarienei ir Kalėdų pietums su giminaičiais, bet ir taip nesugebame viso to suvartoti. Deja, skrandis Kalėdų proga nepadidėja.

MAISTO GAMINIMO KULTŪRA

Mūsų kultūroje tradiciškai daug gaminama ir daug valgoma, bet eikvojimo kultūra nėra būdinga lietuvių kultūrai. Lietuviai skirdavę dėmesio šventiniams patiekalams, taupydavę juos Kalėdoms, tačiau nepersivalgydavę ir neišmesdavę, sugebėdavę svečius pamaitinti. Mes kitokia prasme

galėtume imti pavyzdį iš senųjų lietuvių – maisto perteklių išdalinti kitiems arba tiesiog užšaldyti, pasilikti Naujiesiems metams. Suprantama, kad toks maistas nėra labai skanus, tačiau šiuolaikinės maisto perdirbimo galimybės leidžia ne tik jį atšildyti mikrobangų krosnelėje. Iš jo galima pagaminti tikrai skanius patiekalus.

Reikėtų paminėti dar vieną sunkiai išsprendžiamą dalyką. Gaminame dėl akių. Ne tiek savų, kiek vadinaujamųjų tetulių. Metai iš metų velkame iš paskos kažkur nugirstą giminaičio „nebuvo ko valgyti“ arba „štai kokia gaspadinė, kiek maisto prigamino“. Ir užuot susitelkę į globalios problemos sprendimą, rūpinamės, „ką žmonės pasakys“. Šiandien turėtume susirūpinti tuo, ką maisto eikvojimu serviuojame savo Žemei maitintojai.

Dažniausiai į šiukšlių dėžę patenka duona, daržovės ir vaisiai. Mat šviežių maisto produktų nespėjame suvalgyti. Šiuo atveju nieko kito nelieka, tik protingo pirkimo ir vartojimo pasirinkimas. Verta apgalvoti visą maisto gamavimo planą ir pirkti tiek, kiek tikrai reikia. Šviežių produktų neverta pirkti „dėl visa ko“. Šiuo atveju protingiau rinktis marinuotas ir raugintas daržoves. Neabejojama, kad tokių randama beveik kiekvieno rudens gėrybių rūsyje, o ir galiojimo laikas yra nepalyginamai ilgesnis.

VIRTUVĖ JUNGIA ŠEIMĄ

Nuo senų laikų virtuvė yra žmonių traukos vieta. Ten verda ne tik puodas, bet ir visas šeimos gyvenimas. Nuo jos viskas prasideda – žmogiškas ryšys, pokalbiai, pirmos gyvenime pamokos, diskusijos, bendri darbai. Kokią virtuvę turėsime namuose, tokią serviuosime sau ir ateinančioms kartoms.

Jeigu turite per daug maisto, jo tinkamumo vartoti laikas baigiasi, galite juo pasidalinti, atnešę į prie Punsko valsčiaus įstaigos stovintį šaldytuvą, o jeigu pažįstate šeimą, kuriai reikia pagalbos, nudžiuginkite ją kalėdiniu pyragaičiu.

Prisimenu dar vieną mano techninį pasiekimą. Tai buvo 1950 metais. Aš, tuomet šešiolikmetis, su mama ir seserimi atvykau iš Lietuvos į Lenkiją. Apsigyvenome Miastke, Karalienės Jadvygos g. 13, kur gyveno tėtė. Šio namo antrame aukšte buvę du butai: vienas – mūsų, o kitame buvo įsikūrusi vaistinės vedėjo šeima. Pirmame aukšte buvusi vaistinė su sandėliu. Abu butus jungė didelis koridorius. Jame buvusios taip pat mums priklausančio atskiro kambario durys. Ši patalpa buvo mūsų sandėliukas.

Iki mums atvykstant tėtė su Stasiu ir Algiu gyveno bute, susidedančiame iš dviejų kambarių ir virtuvės. Mums atvažiavus pasidarė truputį ankšta. Aš sumaniau paruošti apsigyvenimui tą papildomą kambarį – sandėliuką. Tik problema buvo ta, jog ten nebuvo šviesos. Ėmiau svarstyti, kaip įvesti elektrą. O buvo pirmieji pokario metai, tad jokios parduotuvės su elektros įranga Miastke dar nebuvo.

Rūsyje radau ir išmontavau neveikiantį lemputės laikiklį, lizdus ir elektros jungiklį. Sunkiausia buvo rasti kabelį, kad galėčiau įvesti elektrą iš koridoriuje esančio skaitiklio į kambarį. Jo ieškodamas atkreipiau dėmesį į kažkokį virš mūsų kiemo kabantį laidą. Vienas jo galas buvo pasiekiamas pro langą antrame aukšte, o kitas – per ūkinės patalpos, kur laikėme savo gyvųjų inventorių (karvę Miliku ir dvi kiaules), stogą. Kadangi abu galai buvo pritvirtinti prie kažkokių vielų, nekilo problemų kabelį nutraukti.

Taigi nutraukiau. Kabelis pasirodė esąs tinkamo ilgio. Per dvi popietes prijungiau jį prie elektros skaitiklio. Tuomet jie dar nebuvo plombuojami kaip dabar. Kabelį iš skaitiklio prie koridoriaus lubų nutiesiau į kambarį, o čia – iki jungiklio ir lemputės. Vakare visa šeima iškilmingai šventėme elektros įvedimo ir kambario apšvietimo proga.

Elektrikas

ROKIŠKĖNAS

Minėtais 1950 metais mes su Stasiu lankėme Miastke bendrojo lavinimo mokyklą. Buvome toje pačioje klasėje: jis – paprastas mokinys, o aš – laisvasis klausytojas, kadangi dar nemokėjau lenkų kalbos.

Norėdami, kad greičiau išmochčiau kalbą, pasodino mane vienam suole su tokiu Kšivošinskiu. Matyt, manė, jog jeigu pasodinsią su broliu, tai kalbėsime lietuviškai ir nuo to nukentės lenkų kalbos mokymasis. Tačiau toks sprendimas irgi iki galo nepasiteisino. Mat per pamokas, kai mokytojas valandą kalbėdavo lenkiškai, o aš nieko nesuprasdavau – labai nuobodžiaudavau.

Suolo draugas, matyt, tai pastebėjo. Būdamas geras draugas arba internacionalizmo labui (mat tuomet liaudies demokratijos šalių tarpusavio pagalba buvusi sveikintina ir rekomenduojama) stengėsi man padėti. Pradėjome žaisti šachmatais. Šiam žaidimui nebuvo reikalinga sakytinė kalba, o taisyklės buvusios tokios pačios ir Lietuvoje, ir Lenkijoje. Aš iš Lietuvos buvau atsivežęs tokius mažus kišeninius sulankstomus šachmatus. Kad tuščiai neikvotume laiko klausydami pamokos, išsisė valandas žaidėme šachmatais. Aišku, po suolu, o suolai buvę su tokiomis tarsi specialiai tam pritaikytomis lentynėlėmis.

Pabrėžiu, jog tai buvo tais atsimintais 1950 metais, kai liaudies valdžia dar tik įsigalėjo vakaruose. Tarpautinė padėtis buvusi labai įtempta, o liaudies valdžia nepaprastai stengėsi surasti ir pašalinti visus tikrus ir tariamus Liaudies Lenkijos priešus.

Tačiau grįžkime prie mano mokslo. Vyksta lenkų kalbos pamoka. Visi

klausosi mokytojo pasakojimo, gal tik išskyrus mus – mat mes kaip paprastai žaidžiame po suolu šachmatais. Staiga net nepasibeldę į duris įeina du slapti policininkai. Iškart pasakė mano vardą ir pavardę. Nežinojau, kodėl. Pradžioje pagalvojau, kad gal dėl to, jog slapta su draugu per pamokas žaidėme šachmatais. Bet kaip sužinojo, jei jų nebuvo mokykloje?

Kai jau įsitikinau, kad tikrai kalbama apie mane, greitai paslėpiau šachmatus kišenėje ir paklusniai atsistojau. Slapti policininkai rodo pirštu, kad priečiau, tai prieinu prie jų. Vienas ima mane už parankės ir visai klasei matant išveda.

Atvedė į policijos nuovadą. Kadangi beveik neįmanoma buvo su manim susikalbėti dėl lenkų kalbos nemokėjimo, nuvedė mane į paskutinį aukštą ir uždarė mažame kambaryje su stogo langeliu, kurio negalima buvo atidaryti. Prasėdėjau tame kambarėlyje gal keturias ar penkias valandas. Paskui atėjo ir liepė eiti namo.

Tik namuose sužinojau, kad taip atsitiko dėl to virš mūsų kiemo kabojusio kabelio. Pasirodė, kad juo buvo prijungta telefonų stotis banke, o bankas, vaistinė ir mūsų butai buvę gretimais. Tris dienas nebuvo galima susisiekti telefonu su banku. O tai juk viena iš svarbesnių įstaigų mieste.

Netgi atvažiavo vaivadijos specialistai, bet ir tie nežinojo, kas čia pasidarė. Tikras sabotžas. Tokį kląstingą sabotuotoją reikėtų atitinkamai nubausti. Tik po trijų dienų pastebėjo, kad trūksta maitinimo kabelio. Priekibo prie tėtės ir vaistinės vedėjo. Jų apklausų detalių nežinau.

Pašaukė specialistą – elektriką, kuris tiksliai patikrino mano pasiekimus. Nustatė, kad kabeliai yra tinkamai prijungti prie mūsų elektros skaitiklio ir naudojant instaliaciją nekyla gaisro pavojaus. Ir taip man pavyko išsisukti.

Instaliacija į banko telefonų stotį nutiesta aplenkiant mūsų kiemą, kad ji būtų matoma ir kad vėl kokiam nors sabotuotojui neateitų į galvą mintis sustabdyti Miastko ekonominį ir politinį gyvenimą. Aš negavau jokio papeikimo ir mano popieriai, atrodo, liko švarūs. Gal dėl to, kad tuomet turėjau Sovietų Sąjungos laikiną pasą ir formaliai buvau sovietinis pilietis. Mat okupavus Lietuvą visus lietuvius laikyta sovietiniais piliečiais. Jeigu būtų norėję mane areštuoti, būtų turėję tai suderinti su Sovietų Sąjungos ambasada Varšuvoje. Matyt, nenorėjo gilintis, kad nekiltų kokių nenumatytų problemų. Paliko mane ramybėje.

Dėl brolių Juozo ir Jono Račių mirties nuoširdžiai užjaučiame

Jų sesę Marytę Jurkevičienę iš Seinų ir artimuosius.

Netekote sūnaus, o netrukus ir abiejų brolių.

Priimkite paguodos žodžius.

Linkime stiprybės.

Seinų bažnytinio choro ir ansamblio „Galadusys“ dalyviai

Kunigas Jonas Katilius MIC

ALGIMANTAS KATILIUS

Jonas Katilius gimė 1854 m. kovo 7 d. Tarpučių kaime, Marijampolės parapijoje. Mokslus pradėjo savo kaime pas daraktorių, kuris mokė lenkų kalba. Lietuviškai pramoko pats, skaitydamas maldaknyges. Dešimties metų pradėjo lankyti pradžios mokyklą Marijampolėje. Ji buvo viena geriausių visoje Marijampolės apskrityje. Mokytojas buvo Vincentas Vidrinskas – protingas ir tikras. Nors tuo metu mokyklose buvo naudojamos kūno bausmės, bet to šis mokytojas imdavosi retokai, tik prieš nepataisomus išdykėlius ir tinginius. Baigęs pradžios mokyklą, J. Katilius turėjo porą metų palaukti, nes tuomet siautė badas. Sunkmečiui praslinkus, 1869 m. įstojo į Marijampolės gimnaziją ir baigė keturias klases.

Į Seinų kunigų seminariją priimtas 1873 m. liepos 4 d. Tais metais į pirmą kursą įstojo trylika klierikų. Visi priimtieji buvo mokęsi Marijampolės gimnazijoje. Vienas jų baigęs septynias klases, o kiti keturias ar penkias. Pagal pavardes galima teigti, kad visi pirmakursiai buvo kilę iš lietuviškų parapijų. Kunigystės šventimus iš viso kurso gavo aštuoni klierikai. Tuo metu seminarijoje dar nebuvo organizuoto lietuvių klierikų veikimo, bet tautinis susipratimas jau tarp jų turėjo gyvuoti. Juozapas Stakauskas rašo: „Lietuvių tautinė mintis Seinų seminarijoje toliau buvo palaikoma tokių stiprių asmenybių kaip Petras Kriaučiūnas ir Antanas Radušis. Nuo 1870 ligi 1875 metų jie sudarė lietuviškosios srovės branduolį. Jau nuo gimnazijos suolo būdami susipratę lietuviai, jie savo pavyzdžiu

turėjo seminarijoje daryti geros įtakos savo draugams lietuviams. Per visą seminarijoje buvimo laiką jie gyvai domėjosi lituanistiniais klausimais. „Per penkis metus jie daug studijavo, skaitė knygas apie Lietuvą, Donelaičio gražesnes vietas iš atminties išmokė“. Po Kriaučiūno ir Radušio matome Seinų seminarijoje klierikų eilėse Vincą Kudirką, kuris vėliau pagarsėjo kaip lietuvių rašytojas, ir Justiną Pranaitį (vėliau hebraistas ir žydų talmudo žinovas). Jo rūpesčiu ir pastangomis buvo padidintas seminarijos knygynas lituanistinio turinio knygomis lenkų kalba.“ (Juozapas Stakauskas, *Naujieji nacionalizmai ir Katalikų Bažnyčia Lietuvoje*, sud. Algimantas Katilius, Vilnius: Aidai, 2003, p. 188) Tačiau apskritai imant to laikotarpio Seinų kunigų seminariją, tai, anot J. Stakausko, „maždaug ligi 1883 m. lietuviškojo patriotizmo idėja dar buvo užmigdyta lietuvių pašamonėje“ (ten pat, p. 189). Seminarijoje, kaip ir gimnazijoje, J. Katilius mokėsi gerai ir turėjo būti kandidatas į Sankt Peterburgo Romos katalikų dvasinę akademiją, bet jo nepasiuntė dėl menkos sveikatos (A., „Penkių dešimtų kunigavimo jubiliejus“, in: *Šaltinis*, 1928, Nr. 26, p. 411–412). Vyskupas Petras Paulius Vežbovskis 1878 m. birželio 2 d. J. Katilių išventino kunigu.

Po seminarijos baigimo paskirtas į Barglavo parapiją kapelionu. Šios parapijos kapelionas buvo 1879–1882 m. Darbą čia vertino teigiamai. Lenkai parapijiečiai buvę palankūs lietuviams. J. Katilius taip pat buvo Hožos, arba Silvanovcų, parapijos vikaras. Pastarojoje parapijoje

gyveno buvę unitai. Ir beveik visi joje dirbę kunigai yra nukentėję už dvasinius patarnavimus buvusiems unitams. Ne išimtis ir kun. J. Katilius. Jis Teolino bažnyčioje 1881 m. balandžio 5/17 d. buvusiems unitams pašventino velykinį maistą. Už tai Varšuvos generalgubernatorius 1881 m. gruodžio 11 d. nurodė, kad kun. J. Katilius turi būti iškeltas iš Hožos, arba Silvanovcų, parapijos už buvusių unitų gyvenamos teritorijos. Dėl to, kad šis dvasininkas 1881 m. gruodžio viduryje išklause buvusios unitės išpažinties ir davė Komuniją, bei už ne kartą teiktus religinius patarnavimus buvusiems unitams Varšuvos gubernatorius 1882 m. spalio 8 d. įspėjo, jog jeigu dar kartą pasikartos panašūs faktai, tai administracine tvarka iškels kun. J. Katilių gyventi už Lenkijos karalystės ribų. Būdamas Hožos, arba Silvanovcų, parapijos vikaras, dviem buvusioms unitėms suteikė palaiminimą po gimdymo ir dviem buvusiems unitams davė Komuniją. Už tai Varšuvos generalgubernatorius 1883 m. kovo 29 d. paskyrė 15 rublių baudą. Kunigas Hožos, arba Silvanovcų, parapijoje ilgai neišbuvo – greitai perkeltas į kitą parapiją.

1882–1884 m. kun. J. Katilius – Ūdrijos parapijos vikaras. Šioje parapijoje rado lenkų klebonų paliktus darbo vaisius. Dėl to kun. J. Katiliui reikėjo nemažai vargo patirti, „kol įdiegė žmonėms tikėjimo ir doros tiesas“ (A., „Penkių dešimtų kunigavimo metų jubiliejus“, p. 412). 1884–1889 m. – Šakių parapijos vikaras. Vyskupas norėjo J. Katilių skirti į kokią nors parapiją klebonu, bet civilinė valdžia nedavė sutikimo,

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Seinų kunigų seminarija

tad jam teko vikarauti dar trijose parapijose: 1889–1890 m. Keturvalakių, 1890–1895 m. Kalvarijos, 1895–1897 m. Punsko parapijoje. Pagaliau 1897 m. valdžia sutiko kun. J. Katilių skirti Igliaukos filijos vikaru rektoriumi (faktiškai klebonu). Juo buvo iki 1909-ųjų. 1908 ir 1909 m. – Marijampolės dekanato vicedekanas. „Šaltinio“ korespondentas rašo: „Igliaukos parapijoje laukė naujas darbas: žmonės buvo įpratę girtuokliauti, vaidytis (visoje apylinkėje buvo pagarsėję savo peštynėmis), katalikų pareigas atšalusiai pildė. Naujas klebonas stropiai ėmėsi darbo: po tris kartus kasmet laikė žmonėms rekolekcijas, rašė į blaivybę, įsteigė mokyklą ir Gyvojo Rožančiaus Draugijai knygyną su 800 knygų.“ Dvasinė vyresnybė pastebėjo kun. J. Katiliaus uolumą ir pakvietė seminarijos dvasios tėvu. Seinų kunigų seminarijos dvasios tėvu jis paskirtas 1909 m. pradžioje. 1910 m. – Seinų seminarijos dvasios tėvas ir katedros vikaras. Kaimelio filijos vikaru rektoriumi tapo 1910 m. Juo buvo

iki 1914 m. Parapijiečiai džiaugėsi darbščiu klebonu, o klebonas gerais parapijiečiais. Blaivybė be matant įleido galias šaknis, pakilo dora. 1915 m. – Griškabūdžio filijos vikaras rektorius. Griškabūdžio klebonas iki 1921-ųjų. Šioje parapijoje daug nuostolių padarė karas. Be bažnyčios ir klėties, sudegė visi klebonijos pastatai, daug klebono daiktų. „Šaltinio“ korespondentas rašo: „Po karo žmonės visai kinta, ima ieškinti iš savo klebono visokių priekabių, darosi atsispyrę, šiurkštūs ir nepasiduodą klebono vadovaujami. Jubiletas, pastebėjęs tokį žmonių atšalimą, suprato, kad šitokiose sąlygose ganytojo pareigas eiti negalima ir dėl to pats nutarė parapijos atsisakyti.“ (Ten pat, p. 412)

1921 m. J. Katilius įstojo į marijonų vienuoliją Marijampolėje. 1922 m. davė laikinuosius įžadus, 1925 m. amžinuosius. 1924 m. – Marijampolės vikaras. Tapęs marijonu, J. Katilius savo darbštumo nesumažino, bet dar gal padidino. Uoliai klauso išpažinčių, sako pamokslus, net misijas laiko.

Niekuo nenusileidžia jaunesniems pašaukimo broliams, netgi kai kur pralenkia.

Dirbdamas Igliaukoje, kun. J. Katilius išitraukė į „Žiburio“ draugijos veiklą. Inicijatyvos kurti šios draugijos skyrių ėmėsi parapijiečiai. Jie per Šv. Mato atlaidus 1906 m. rugsėjo 21 d. paprašė klebono, kad rūpintųsi skyriaus įkūrimu (Mūsų korespondentas, „Igliauka“, in: Šaltinis, 1906, Nr. 27, p. 427). Kun. J. Katilius, nieko nelaukęs, ėmėsi darbo ir 1906 m. spalio 14 d. sušaukė steigiamąjį skyriaus susirinkimą. Susirinkime dalyvavo 60 asmenų. Buvo išrinkta valdyba, kurios pirmininku tapo kun. J. Katilius. Igliaukoje nebuvę mokyklos, tai skyriaus pirmininko iniciatyva 1907 m. vasario 14 d. mokykla buvo pašventinta ir pradėjo darbą. Vaikų susirinko 43, o mokytoju pakviestas Jurgis Lapinskas, kuris Marijampolės apskrities mokykloje buvo baigęs 2 klases ir porą metų mokėsis Seinų kunigų seminarijoje. Jis turėjo pedagoginio stažo, 10 metų dirbęs valdinėse pradžios mokyklose. Jam mėnesiui buvo mokamas 15 rublių atlyginimas. Mokyklą buvę sunku išlaikyti, tad igliaukiečiai rūpinosi valdinės mokyklos atidarymu. Tokia buvo įsteigta 1910 m. ir „Žiburio“ mokyklą reikėjo uždaryti. „Žiburio“ draugijos Igliaukos skyrius turėjo savo biblioteką ir skaityklą. Pradžią bibliotekai davė kun. J. Katilius, padovanodamas jai 100 knygų. Skaitykla gaudavo šiuos laikraščius: „Šaltinis“, „Vienybė“, „Spindulys“, „Viltis“, „Lietuvaitė“, „Garnys“. Skyrius turėjo savo chorą, kuris giedodavo bažnyčioje per pamaldas ir skyriaus rengiamuose vakaruose.

Parapijose, kuriose dirbo, spaudos draudimo metais kun. J. Katilius platino lietuvišką spaudą. Parašė ir išleido keletą religinio turinio knygų. Mirė 1930 m. kovo 15 d. Marijampolėje ir ten palaidotas.

Labai gera moteriškė buvo...

RŪTA BURDINAITĖ

Iėjus pro atviras kambario duris pirmiausia į akis krenta ant kėdės kabanti tetos mėgstamiausia šilta languota liemenė. „Niekam šito kambaro dabartės neraikia, tai viskas da tep ir stovi“, – lyg pasiteisindama sako jos dukra Teresė. Iš tiesų viskas čia atrodo, kaip buvę, tartum nieko nepasikeitę, tartum laikas sustojęs vietoje. Lentynoje išrikiuotose įremintose nuotraukose toliau šypsosi mylimi anūikai ir proanūikai, o ant lovos ta pati pažįstama antklodė, nuo kurios liūdnai žvelgia nedidelė marga kalytė Niunė – ištikima buvusios ligonės palydovė. „Visų laikų ca guli, beveik nestraukia no lovos, ir net tos mamos kamzūlios nelaidza paimc“,

– vėl paaikrina dukra. Ir jau beveik spraudžiasi ant lūpų įprastas „Labas, teta, kap laikotės?“, bet... Tetos lazda jau pastatyta į kampą... Ir teta jau nebesapitinka savo geru šypsniu ir nepaklausia: „Tai kas gero Pūncki?“ Paskutinį kartą atsiveikinome prieš pusę metų. Tada ji palydėjo mane net iki durų, apkabino ir pasakė ne kaip paprastai: „Ačū, kad atėjai“, o... „kad ateidzinėjai“... Gal man tik taip pasigirdo, o gal tai buvo to paskutinio karto nuojauta...

Regina Nevulienė gimė 1933 m. birželio 5 d. Onos (Griškevičiūtės) ir Prano Burdinų šeimoje Vilkapėdžių kaime. Ji buvo vienas iš dešimties jų vaikų, kurių penki mirė maži, o kiti penki užaugo ir sukūrė šeimas. Neilgai tėsėsi nerūpestingos vaikiškos Reginos dienos, nes greit jas užtemdė kilęs karas. Dėl tos pačios priežasties negalėjo ir didesnių mokslų išeiti. Vos dvejus ar trejus metus lankė lenkišką Akatnykų mokyklą, kur kartu vaikščiojo ir kiti du vaikai – Vanda Jasinskaitė ir Liutkevičiukas, tuo metu atkelti į Vilkapėdžių kaimą iš Zielone Kamedulskie. Regina vis dar ruošėsi aplankyti seną mokyklos draugę, bet taip ir nesuspėjo. Daugiau mokytis tetai neteko. Skaityti ji ilgainiui išmoko pati, nes labai mėgo. O dėl rašymo, ypač lietuviškai, taip ir liko laiku neužpildytų spragų.

Regina augo kaip visi kaimo vaikai, padėdama tėvams darbuose, pasilinksmindama su bendraamžiais. Šešiolikos ar septyniolikos metų jaunimo dar nepriimdavo į kaimo šokius, tai jie paprašydavo, kad leistų kieno nors troboje jiems

pašėlti. Jaunesnė sesuo Elena prisimena ir Burdinų namuose rengtus tokius „zuikinius šokius“. Net ir bernelį Regina buvo jau nusižiūrėjusi. Deja, kai į piršlius atvažiavo žymiai vyresnis jaunikis, teko paklusti tėvų valiai ir už jo tekėti. Vėliau teta pati prisipažino, kad kartą šokiuose iš savo būsimo vyro buvo net pasijuokusi, kad tokie seniai čia dar ateina. Jai buvo tuomet vos 18, o vyras 23 metais vyresnis. Tačiau Vincas Nevulis buvo pasiturintis, darbštus ir tvarkingas ūkininkas. 1951 m. per Užgavėnes jie susituokė ir Regina išėjo į marčias į gretimą Vidugirių kaimą. Vyro namuose dar gyveno nemaža šeima: jo motina, brolis, dvi seserys ir maža seserėčia, irgi vardu Regina. Tai paskui visi jas ir vadindavę – Nevulių Ragina ir Raginukė. Darbščioje Nevulių šeimoje marčios irgi niekas pataluose iki pietų nemigdė. Ji eidavo padėti visuose darbuose. Jauną martelę bene labiausiai užjautė anyta. Vyrui, sugrįžę iš darbo, greit papietaudavo ir vėl skubėjo į laukus, o moterims dar reikėjo ir apie puodus, ir apie gryčią pasikuisti, tai ir kąsni ne visada spėdavo iki galo sukramtyti. Tada anyta dažnai nuskubėdavo paskui į laukus su pietų likučiais lauknešėlyje, kad darbščioji marti alkana nebūtų. Ilgainiui Vinco brolis išėjo į žentus, o motina ir ligota sesuo pasimirė. Beje, anksti ir netikėtai mirė taip pat pačios Reginos tėvas, o mano senelis Pranas. Prisimenu, kad teta dažnai pasakojusi, kokį didelį nerimą jautė tą vakarą, kai tikriausiai ir pro jos namus arkliai rogeše parvežę jį jau nebegyvą.

O didelė Nevulių troba ir toliau buvo pilna žmonių. Čia įsikūrė valščiaus įstaiga, paskui čia gyveno mokytojai, gyveno ir priiminėjo ligonius

Vestuvinė Reginos ir Vinco nuotrauka

Regina su seserim Anele Grigutiene

Iš šeimos albumo

gydytojai, galop atsikėlė ir ūkio kooperatyvo vedėjo šeima. Visą laiką jų namuose buvo svetimi žmonės, kuriems dar neretai reikėjo ir valgyti paruošti, ir šiaip viską prižiūrėti. Svetingas Nevulių „viešbutis“ atsilaisvino tik pastačius kaimynystėje gyvenamąjį namą, skirtą valdžios pareigūnams. Tačiau ir vėliau pas juos dažnai žmonės susirinkdavo, kad ir į šokių, vaidinimų ar kitus pasirodymus, kuriems Nevulių kluonas visada buvo atviras.

1966 m. Vinco ir Reginos Nevulių šeima padidėjo. Jiems gimė dvyniai Juozas ir Petras, o po metų ir dukra Teresė. Vėl nebuvo laiko ilsėtis. Reikėjo auginti mažus vaikus bei rūpintis kitais šeimos nariais ir reikalais. Tiesa, padėdavo kartu gyvenančios vyro giminitės, nors Reginai neretai reikėdavo ir jas pagloboti. „Daug dzyrbo, langva nebuvo. Ir Raginukį prie Pirmos komunijos privedė, ir Liaukadį in bažnyčų nuvesdavo, ir prie išpažinties, da ir savo skarom parėdzydavo“, – prisimena buvusi kaimynė Kastulė.

Teta mėgo bendrauti su žmonėmis. Gražiai sugyveno su visomis kaimynėmis. Kol visos buvo sveikos ir drūtos, dažnai susitikdavo ir kartu dirbti, ir pasikalbėti. „Labai sava buvo,

– tęsia Kastulė. – Sykiu ir bulves kasėm, ir kūrėm sykiu, tep kap viena šeima. Sykį pas Kuosius padarė dažinkas šito galo Vidugery, tai visi šoko: ir jauni, ir sani. Visos kaimynkos sykiu an litanijos aidavo, tai grįždamos palei vienos namus sustoja, pasišneka, pasikui palei kitos pasišneka. Labai arcima buvo, ba dažnai ateidzinėjo. O su mamu, kap palydzi viena kitų, tai kap stos sodelio kampi, tai da kokių valandų pašneka. Ir paprasta, ir gera buvo, ir švari, ir darbinykė. Pavasarį visadu pirma apsigrabodavo lapus ir kiemų apšluoja, apravi viskų. Tvarkinga buvo. Ir baikas mėgo pasakoc.“

„Baisiai mylėj pašnekėc ir mylėj pabendrauc, – priduria kita kaimynė Birutė. – Seniau tankiai pas mus ateidzinėjo. Labai simpatiška ir draugiška. Mano mamos metų, bet ir mes, jauni, mėgom jos klausycis. Ir apie senovį gražai pasakojo. Druskinykuose sanatorijoje draugavom su dėdžieni, sykiu kambaruki buvom. Arba prie kraisos kap susėdam pamelžį karves, tai apie viskų. Apie sodzinimų, kokias daržoves sodzino. Turėjo dzidelį sodelį, gardžų slyvų ir grūšų, tai vis ėjom parsinešč. Su niekuom nesuspykdavo. Daug dzyrbo ir visas vėjais nuvėjo“, – atsidūsta baigdama.

„Nevulienį tai galiu cik geru žodzu paminėc, – sako dar viena kaimynė Elvyra. – Nu vyrasnė buvo moteriškė už mani, nebuvom baisios draugės, bet dažnai suscikdavom. Kartais iš krautuvės aidama užaina. Nelabai sveikos abidzvi buvom, tai mes ir kokias žolukes pasitaram, ji man patara kažkų, aš jai. Arba kap jau būnam kur pas daktarį, tai ji užaina man papasakoc, aš jai papasakoju. Ji laikė vištas ir gaidžį turėjo, o seniau mes da neturėjom, tai mainėm kiaušinius ir tupdėm tuos vištukus. Tai niekur kitur nėjau, cik pas Nevulienį kiaušinių mainycis. Aš nunešu jai tų be gaidzo, o ji man duoda su gaidzu, ir tadu tupdom. Nu bendrai aš jų cik geru žodzu galiu paminėc. Su šaimynu gerai sugyveno, ba gi buvo ir šeima da dzidelė. Ir labai darbinykė buvo, tai šitų da acimenu. Kap trąšas, būdavo, sėja, tai tokių sėtuvukį an peco usidėjus ir rankom sėjo. Seniau da tų tep ir nebuvo labai kuom, tai ji paci per laukus ėjo. Paskui vė jau jos vyras, tas Vincus, vežimi prispila trąšų, o ji ir su tuom Raginuki savo iš to vežimo tep varė tas trąšas. Nu labai gera moteriškė, vienu žodzu. Aš kap atėjau ca in marcas, tai tadu susbendravom, tai da Justo mama gyva buvo. A, da dešrukes vendzinau, ba neturėjom ca mes niekas rūkyklos. Tai ji kad ir ciek darbo turėj, bet niekad neatsakė. Sako: atnešk, atnešk, aš išvendzysiu. Ir gėlių kokių tai man duodavo, iškasa kokį župsnukų, tai pasisodzyk va, dalinomės irgi. Nu sakau, man ji buvo tokia pavyzdys, ba ne visos tep. Labai gera buvo, razumna ir tokia nei ji pletkiorka. Ar jau kų žinoj, tai niekam neišpasakoj, galėjom jai visas paslaptis pasakyc. Aš jaunesnė, sakau, alia aš su juom turėjau apie kų pašnekėc. Nu man rišosi šneкта su juom, vienu žodzu. Ba savo amžaus da man ne su kiekvienu rišasi, kap su juom. Mano supracimu, tai labai gera moteris buvo. Ji tokia rami, lyg to piktumo neturėjo niekad. Blogai negaliu pasakyc nieko.“

Anūkės Justinos krikštynos

Šalia Nevulių buvo pieninė, kur irgi vyko savotiškas gyvenimas. Regina artimai susidraugavo ir su čia dirbusia pienininke Izabele. Reikalui esant už ją ir pieną pridudavo, o laisvalaikiu moterys kartu kepdavo pyragus ir gražiai bendravo. Daug metų teta aktyviai dalyvavo Vidugirių kaimo šeiminių būrelio veikloje. Moterys susirinkdavo kaimo svetainėje, per dieną gamindavo valgius, o vakare atsivesdavo ir vyrus, ir visi kartu puotaudavo.

Draugystės ryšiai galioja ne tik laimėje, bet ir varge. Kai artima kaimynė Petronė atgulė į lovą, Regina padėjo sūnui ja rūpintis, prižiūrėti. Kartais pas juos nuėjus pietus išvirdavo, kitąkart ir savo maistu pasidalindavo. Padėdavo ji visiems. Kitiems kaimynams ir vaikus dažnai paaugindavo, o paskui dar ir anūkus reikalui esant „paganydavo“. Nepaliko ir sesers Elenos ištikus nelaimi. Ar vaikų pasaugoti, ar šiaip kokiam darbe padėti Regina būdavo pirmoji. Palaikė artimus ryšius su visais giminaičiais. Dažnai aplankydavo ir savo motiną Vilkapėdžiuose, o kai jos jau nebuvo, toliau bendravo su brolio Antano šeima. Net mano mamai sunkiai susirgus vis ją lankė, labai išgyveno jos ligą, o paskui mirtį.

Nevulių vaikai užaugo ir išsiskirstė.

Dukra Teresė ištekėjo ir apsigyveno Vilkapėdžių kaime. Sūnus Petras baigė karininkų mokyklą, sukūrė šeimą ir liko gyventi Lenkijos gilumoje. Regina spėjo sulaukti keturių anūkų (Viktoro, Lidos, Justinos ir Artūro) bei trijų proanūkių. Pamaži pakriko ir visa Nevulių šeima. 1994 m. Anapilin iškeliavo Reginos vyras Vincas, paskui jo sesuo Leokadija, o galop ir Reginukė, dėl kurios mano teta labiausiai rūpinosi. „Ką ji, nabagė, daris, kap aš numirsiu!“ – sakydavo. Likimas sutvarkė viską savaip. Namuose su mama liko tik šeimos nesukūręs sūnus Juozas. Taip jie ir gyveno, kol tetos Reginos neužklupo rimtos ligos. Širdies negalavimus ji jautė ir gydėsi jau nuo seniai. Dukra Teresė dar iš vaikystės prisimena, kad mama dažnai važiuodavo autobusu į Balstogę pas gydytoją. Mergaitė labai džiaugdavosi, kai ir ją pasiimdavo kartu, nes jai šios kelionės buvo įdomios. Bet jų priežastis anaip tol gera nebuvo, o į senatvę visi tetos negalavimai tik paūmėjo. Po pirmo insulto Regina atsigavo gana greitai ir be didesnių pasekmių. Deja, gal po metų priepuolis vėl pasikartojė, ir šį kartą daug stipriau. Prireikė ilgo gydymo ir reabilitacijos, bet taip ir nepavyko atgauti nei visiškai savarankiškų judesių, nei kalbos ryškumo. Paliegusia

motiną pasiėmė gyventi pas save dukra, norėdama užtikrinti jai geresnę globą. Taigi dar aštuonerius metus Regina pragyveno vėl šalia savo gimtųjų namų, Vilkapėdžiuose pas Suščevičius. Dukra ir anūkė rūpestingai ją prižiūrėjo, tačiau sakoma, kad senų medžių negalima persodinti. Tai ir teta kartais padūsaudavo, kad čia labai gerai, bet jos vieta savuose namuose. Kol ligonė dar turėjo daugiau jėgų, dukra kartais nuveždavo ją ir į Vidugirius pabūti, su kaimynais susitikti. Ilgainiui ir tų kaimynių bemaž neliko. Vienos persikėlė gyventi pas vaikus, kitos iškeliavo Anapilin.

Tačiau tetos Reginos gerumas ir prielankumas kitiems neliko be atsako. Jai sunkiai susirgus daug kas ateidavo aplankyti ir paguosti. O minėtoji kaimynė Kastulė, dabar gyvenanti Suvalkuose, tai jau bemaž kasdien pas ligonę užsukdavo. „Kap gulėj ligoninėj ir reabilitacijos centri, tai ca man netoli, tai sėdu an dzviraco ir užainu. Matiau, kad patenkyta, kad labai apsidžiaugia, kap aplankydavau. Nebėdavojo, nestenėjo be raikalo, mokėj sunešč savo ligų. Apie sveikatų pasišnekėdavom. Džaugėsi dukru Teresi ir anūkais, ypač Lidu.“

Teta buvo nepaprastai gero ir ramaus būdo. Dukra Teresė sako niekada nemačiusi savo tėvų barantis. Jau suaugusi išdrįso paklausti, ar tikrai jiedu taip taikiai sugyveno. „Ką tu, – atsakė mama, – dažnai pasibarėdavom, bet kur tvarti ar kitur, kad jūs to negirdėtum.“ Gal todėl dukrai taip giliai įstrigo vienas nemalonus vaikystės epizodas. Mama ją vedėsi pas kaimynę, bet ėjo per lėtai, nes buvo labai pavargusi. Tada dukra pradėjo nerimauti ir taip ožiuotis, kad net privedė ją iki ašarų. Šis nedėkingas vaiko poelgis prieš begalinį mamos gerumą priekaištu lydi ją iki šiol. Ką gi, tokių neapgalvotų poelgių pasitaiko turbūt kiekvienam iš mūsų, tačiau esu tikra, kad mama jau tūkstantį kartų dukrai atleido...

Tik šiltais žodžiais mylimą močiutę

mini ir jos anūkė Lida. „Močiutė nemokėjo pykti, bartis, stengdavosi viską paversti juokais. Pas močiutę Reginą dar teko gerti šilto pieno iš kvortos. Dažnai vaikščiojom į svečius pas kaimynus ir į seną Vidugirių pieninę, kur ponias Izabelė vaišindavo saldainiais. Močiutė labai mėgo pokštus, anekdotus. Kai atvažiuodavo pas mane būsimas vyras, mėgdavo jį išmėginti, ar bus geras žentas. Atėjus prašydavo Kazio, kad įvertų siulą į adatą, nors visada tai darydavo pati. Tokią močiutę ir prisiminsiu – draugę, kuri visada išklausydavo, patardavo, buvo labai darbšti, savarankiška. Be galo mylėjo visus gyvūnus, ypač šunelius. O savo artimiausius žmones mylėjo visa širdimi ir visa savimi.“

Su Nevulių teta, kaip ją vadinome, bendravau nuo pat vaikystės. Tada mėgdavau likti pas Nevulius nakvoti ir žaisti su Reginuke, nes tetos vaikai buvo dar maži. Artimiau susigyvenome tada, kai teta liko namuose tik su sūnumi. Dažnai pas ją užsukdavau ir dėl to, kad kaimynėms pakrikus nesijaustų vieniša, ir todėl, kad visada būdavo malonu kartu pabūti. Vis nuveždavau jai iš bibliotekos paskolintų knygų, kurių daug su malonumu skaitė, o kartais ir šiaip kokius reikalus padėdavau sutvarkyti. Teta

niekad nelikdavo skolinga. Visada maloniai priimdavo ir pavaišindavo, kaip ir visos kitos geros tetos. Išeinant dar ir lauktuvių įdėdavo: ar uogienės stiklainiuką, ar skanų pačios suslėgtą sūrį. Ne be reikalo kaimynas Antanas sako: „Ji visko prisiodzydavo, prisiaugydavo ir dar gardžiai pagamydavo.“ Na ir, svarbiausia, visada maloniai pabendraudavome. Teta mokėjo gražiai pasakoti ir apie senovės papročius, gerai viską prisiminė, todėl kartais ją pakalbinau savo rengiamoms radijo laidoms.

Kai Nevulių teta persikėlė gyventi pas dukrą, dažniau užsukdavau ir į gimtuosius Vilkapėdžius – ar pravažiuodama, ar šiaip tetos pasiilgusi. Mamai mirus ji buvo viena iš artimiausių senosios kartos giminaičių, gyvai besisiejančių su tėvais ir praėjusiais laikais. Ir nors tetai sunku būdavo kalbėti, visada džiaugėsi, kad užeinu, klausdavo, kas naujo „sviete“, arba pati kokių naujienų papasakodavo. Nežinau, kaip tai įvyksta, kad vyresni ar sergantys žmonės, patys niekur neišeidami, ir taip viską žino. Taigi malonu būdavo pas tetą pabūti, paklausinėti apie senesnius laikus, kaimo gyvenimą, gimines (ir, deja, iki kito karto vėl viską užmiršti). Taip ir liko dar apie daug įdomių ar svarbių

dalykų nepaklausta ir daug kas neužrašyta, o gyvų liudininkų vis mažiau.

Regina buvo susitaikiusi ir su savo liga, ir su būsimu išėjimu. „Lida ruošasi vesiliai kitais metais, alia aš jau nesulauksiu...“ Paskui: „Lida laukiasi, alia aš jau nepamacysiu anūkuco...“ Sulaukė ir savo mylimos anūkės vestuvių, ir vėliau gimusiu proanūkiu Aleksandru dar spėjo pasidžiaugti. Bet lemtinga valanda vis tiek buvo neišvengiama, kaip ir kiekvienam mirtingajam. Šių metų gegužės 20 d. grįžusi iš ligoninės Regina dar kartą su dėkingumu pažvelgė į dukrą, šiltai jai nusišypsojo, o paskui nutilo amžiams.

Taip sutapo, kad pasikalbėti pas pusseserę Teresę nuvažiuavau būtent Vėlinių vakarą. O gal neatsitiktinai? Gal neatsitiktinai ir dukra sakė, kad uždegus žvakutę ant mamos kapo iki namų lydėjo ją mintis, jog grįžusi turi pasėdėti ant jos lovos. Ir tik tai padarėsi apsiraminu. Senovėje lietuviai tikėjo, kad per Vėlines mirusieji sugrįžta į savo namus aplankyti gyvųjų. O jeigu iš tikrųjų, tai ko paklausčiau tetos Vėlinių vakaro šnabždesy? Ar Jums TEN gera? Ar sutikote TEN ir mano iškeliauvusius tėvus bei kitus savo giminaičius? Ar vėl susėdate kažkur TEN „an kraisos“ pasišnekėti su kaimynėmis? Ar nepykstate, kad Jūsų kapą lankau daug rečiau, negu užsukdavau į Vilkapėdžius? Tikriausiai ne, nes Jūs niekada nemokėjote laikyti pykčio ar nuoskaudų. Ir net sunkiausiomis valandomis stengėtės savo rūpesčių kitiems neužkrauti. Neįteikėme Jums jokių garbės raštų, gal ne už viską spėjome ir žodžiu padėkoti. Tačiau Jūs pati pasistatėte savo artimųjų širdyse didžiulį gerumo paminklą, kuris visam laikui išliks gražiuose mūsų prisiminimuose.

„Tai buvo labai gera moteriškė“, – chorą kartoja visi užklaustieji. Tai buvo labai gera ir miela teta, – pridursiu ir aš. Ilsėkitės ramiai, kaip ramiai mokėjote gyventi šiame neramiame pasaulyje.

Anūkės Lidos vestuvių dieną

Iš šeimos albumo